

έκφραση έκθεση

ενιαίο λύκειο

τεύχος

Τόμος 3ος

Έκφραση
Έκθεση

για το ενιαίο λύκειο

αναθεωρημένη έκδοση

β τεύχος

Τόμος 3ος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Έκφραση
Έκθεση

για το ενιαίο λύκειο

αναθεωρημένη έκδοση

τεύχος

Τόμος 3ος

Συγγραφή: Χρίστος Λ. Τσολάκης,
Κυριακή Αδαλόγλου, Άβρα Αυδή,
Ελένη Λόππα, Διονύσης Τάνης

Πρώτη αναθεώρηση:

Χρίστος Λ. Τσολάκης, Κυριακή
Αδαλόγλου, Άβρα Αυδή,
Ελένη Λόππα, Διονύσης Τάνης

Συντονισμός: Χρίστος Λ. Τσολάκης

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

Ομάδα εργασίας Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής πολιτικής
(Γελαστοπούλου Μαρία)

(Επιμέλεια: Χατζηκωνσταντινίδου
Χρυσούλα)

**Συγγραφική Ομάδα Πρώτης
Αναθεώρησης**

ΧΡΙΣΤΟΣ Λ. ΤΣΟΛΑΚΗΣ

**Καθηγητής του Αριστοτελείου
Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης**

ΚΥΡΙΑΚΗ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ

Δρ. Φιλολογίας, Σχολική Σύμβουλος

ΑΒΡΑ ΑΥΔΗ

**Φιλολόγος, Καθηγήτρια
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης**

ΕΛΕΝΗ ΛΟΠΠΑ

Δρ. Φιλολογίας, Σχολική Σύμβουλος

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΤΑΝΗΣ

Φιλολόγος, π. Σχολικός Σύμβουλος

Υπεύθυνος για το Παιδ. Ινστιτούτο

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Σύμβουλος

7. Συστατική επιστολή

α) Συστατική επιστολή και βιογραφικό σημείωμα

 Με τη συστατική επιστολή ο συντάκτης βεβαιώνει ότι ένα πρόσωπο διαθέτει ή δε διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα για το σκοπό που επιδιώκει, π.χ. για την κατάληψη μιας θέσης, για μια υποτροφία κτλ. Η συστατική επιστολή λοιπόν αναφέρει ορισμένα γεγονότα-στοιχεία από τη ζωή ενός προσώπου και περιέχει ένα σύντομο χαρακτηρισμό· από αυτή την άποψη μπορούμε να πούμε ότι συνδέεται με το βιογραφικό σημείωμα που εξετάσαμε προηγουμένως. Ποια είναι κατά τη γνώμη σου η διαφορά ανάμεσα στο βιογραφικό σημείωμα και στη συστατική επιστολή;

β) Χαρακτηρισμός της συστατικής επιστολής

Να διαβάσεις προσεκτικά τις συστατικές επιστολές που ακολουθούν και να τις χαρακτηρίσεις (θετική, μάλλον ουδέτερη, αρνητική, πολύ θερμή, συγκρατημένη, ψυχρή), αφού υπογραμμίσεις τις λέξεις ή τις φράσεις που υποδηλώνουν σε κάθε περίπτωση τη θέση του συντάκτη.

I. Αγαπητέ κ. συνάδελφε,

Η κ. Μ. Κ. παρακολούθησε τα μαθήματά μου κατά τη διάρκεια του πανεπιστημιακού έτους 1998-99 και συνεργάστηκε μαζί μου για την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας με τίτλο...

Η επίδοσή της στις εξετάσεις των μαθημάτων μου και οι συζητήσεις μαζί της, πάνω σε

θέματα της εργασίας της, μου επιτρέπουν να συμπεράνω ότι: γνωρίζει σε βάθος το αντικείμενο της ειδικότητάς της· εργάζεται σκληρά και μεθοδικά· παρακολουθεί τις εξελίξεις στον τομέα της· είναι πολύ συνεργάσιμη· έχει λαμπρό ήθος και ευχάριστο χαρακτήρα. Την κατατάσσω ανεπιφύλακτα στους καλύτερους φοιτητές μου των τελευταίων χρόνων.

Πιστεύω ότι, εφόσον της δοθεί η ευκαιρία να παρακολουθήσει τα μεταπτυχιακά σας μαθήματα, θα εξελιχθεί σε άριστη ερευνήτρια· γι' αυτό και συνιστώ θερμά την εγγραφή της για μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο σας.

Θεσσαλονίκη, 8/10/2000

Με εκτίμηση

II. Αγαπητέ κ. συνάδελφε,

Ο κ. Ν.Π. υπήρξε φοιτητής μου κατά το πανεπιστημιακό έτος 1997-98. Η επίδοσή του στις εξετάσεις του μαθήματος ήταν καλή. Δείχνει διάθεση για μάθηση και προσπαθεί να ανταποκριθεί με επιτυχία στις φοιτητικές του υποχρεώσεις.

Νομίζω ότι, αν δεχτείτε την εγγραφή του στο μεταπτυχιακό σας τμήμα, θα ενθαρρύνετε τη διάθεσή του αυτή.

Με εκτίμηση

Αθήνα, 15/12/1999

III. Κύριοι,

Ο κ. Π.Μ. έχει εργαστεί στην εταιρεία μας οκτώ μήνες. Οι εντυπώσεις που μας δημιούργησε δεν είναι ικανοποιητικές.

Διαπιστώσαμε ότι είναι μάλλον οκνηρός και δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για τη δουλειά. Καθυστερεί συστηματικά να έρθει στην εργασία του, είναι ασυνεπής, απρόθυμος να κάνει οποιαδήποτε προσπάθεια, και δείχνει έλλειψη πρωτοβουλίας. Επίσης δεν είναι συνεργάσιμος και, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι ισχυρογνώμων.

Λυπούμαστε που δεν μπορούμε να τον συστήσουμε για μια θέση στην εταιρεία σας.

Με εκτίμηση Θεσσαλονίκη, 3/11/2000

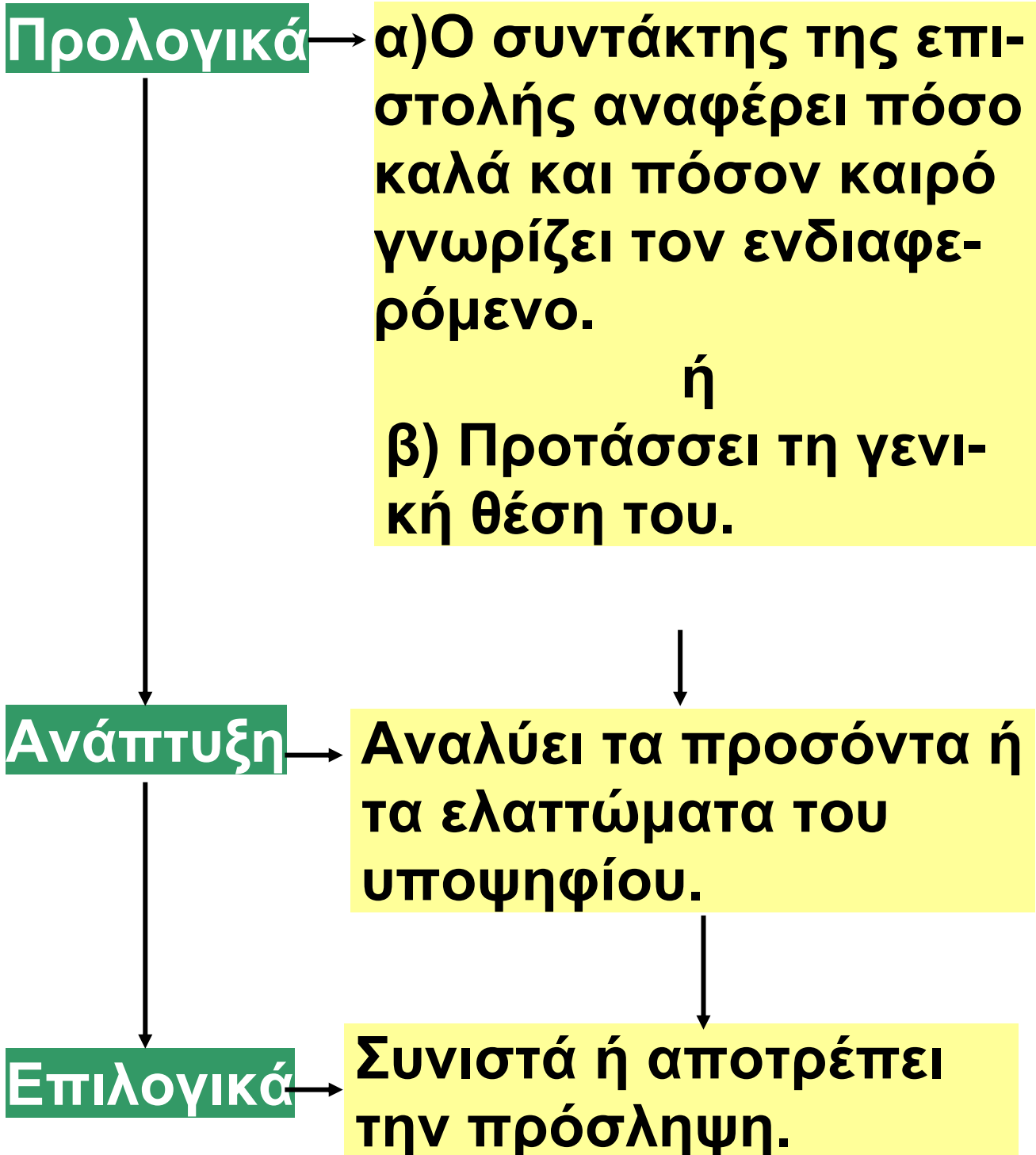

Όπως παρατηρείς, το ύφος των συστατικών επιστολών είναι συνήθως επίσημο και τυπικό, ανεξάρτητα από τη θέση, αρνητική/θετική κτλ., του συντάκτη.

Ποιοι λόγοι νομίζεις ότι επιβάλλουν ένα τέτοιο ύφος;

Συνήθης σχηματική παράσταση μιας συστατικής επιστολής.

Ακολουθώντας την παραπάνω σχηματική παράσταση να γράψεις μία συστατική επιστολή στην οποία να φαίνεται καθαρά η θέση σου (θετική, αρνητική, ουδέτερη) απέναντι στον υποψήφιο.

Λεξιλόγιο Συστατικής επιστολής

Το λεξιλόγιο της διπλανής στήλης περιλαμβάνει λέξεις και φράσεις θετικές και αρνητικές για ένα συνιστώμενο πρόσωπο. Να υπογραμμίσεις όσες έχουν αρνητική φόρτιση.

συνιστώ, προτείνω, συστήνω θερμά/ανεπιφύλακτα, βασίζομαι απόλυτα, βεβαιώνω υπεύθυνα, έχω την πεποίθηση, δεν έχω κανέναν ενδοιασμό, διατηρώ αμφιβολίες, έχω επιφυλάξεις, είναι οργανωτικός,

αξιόπιστος, τολμηρός, εφευρετικός,
ψύχραιμος, ευαίσθητος, παρατη-
ρητικός, φερέγγυος, ευκίνητος,
ιδιόρρυθμος, συνεργάσιμος, αντα-
γωνιστικός, δηκτικός, συνεπής,
πρόθυμος, ακριβής, δύστροπος,
τακτικός, προσεκτικός, σεμνός,
ισχυρογνώμων, μετριοπαθής,
αδιάλλακτος, καινοτόμος, συντηρη-
τικός, υπεύθυνος, ευσυνείδητος,
αδιάβλητος, εκκεντρικός, ακούρα-
στος, δαιμόνιος, διορατικός, σαφής,
εύστροφος, εξωστρεφής, ειλικρι-
νής, αντικοινωνικός, πνευματώδης,
επιπόλαιος, οξυδερκής, εύγλωττος,
αφελής, τετραπέρατος, τίμιος, σβέλ-
τος, ευγενικός, εξυπηρετικός, από-
φασιστικός, δημιουργικός, αποδο-
τικός, φυγόπονος, αναξιοπρεπής,
τυπικός, επιδέξιος, ανθρωπιστής,
δεισδυτικός, έμπιστος, αδέξιος,

συγκροτημένος, ρηξικέλευθος, ιδιοτελής.

Να συμπληρώσεις τα κενά των συστατικών επιστολών που ακολουθούν, επιλέγοντας τις κατάλληλες λέξεις/φράσεις από το προηγούμενο λεξιλόγιο.

α. Κύριοι,

Μπορώ να σας _____
_____ ότι ο κ. Α. Δ., ο οποίος
εργάστηκε στην επιχείρησή
μας ως υπάλληλος επί μια
πενταετία, υπήρξε δραστήριος,
_____, _____,
_____ και _____.

Έχω την _____ ότι μπορεί-
τε να _____
στις ικανότητές του και σας
_____ να τον προσλάβετε
στην εταιρεία σας.

β. Φίλε κ. Διευθυντά,
Η επιστολή μου αυτή είναι εμπιστευτική και αφορά τον παλαιό λογιστή μας κ. Γεωργιάδη για τον οποίο, με το έγγραφό σας αριθμ. 15/6.12.2000, μου ζητούσατε πληροφορίες, προκειμένου να τον προσλάβετε στην Εταιρεία σας.

Η άποψή μου, λοιπόν, για τον κ. Γεωργιάδη είναι η ακόλουθη: Είναι αλήθεια πως στην αρχή _____ κάποιες _____ σχετικές με το χαρακτήρα του. Έδινε την εντύπωση

_____, _____ και _____ ανθρώπου, επειδή απέφευγε τις πολλές συναναστροφές με τους συναδέλφους του και τις επαφές με τους πελά-

τες. Με τον καιρό όμως παρατήρησα πως τον διέκριναν σπάνιες αρετές. Ήταν _____ στις υποχρεώσεις του, _____ στην ώρα του, _____, _____ στην εργασία του και _____ προς τους προϊσταμένους του.

Για όλους αυτούς τους λόγους αναθεώρησα την αρχική μου γνώμη και τώρα πια δεν _____ καμιά _____ να σας _____ να τον προσλάβετε στην εταιρεία σας. Μπορείτε να _____

Στον καθημερινό μας λόγο χαρακτηρίζουμε συχνά ένα άτομο με μια παροιμιακή φράση. Με ποια επίθετα θα αποδίδατε τις παροιμιακές φράσεις της διπλανής στήλης, αν

ΤΙΣ χρησιμοποιούσατε σε συστατικές επιστολές που απαιτούν επίσημο ύφος;

- 1. το 'να του βρωμά και τ' άλλο του μυρίζει**
- 2. το γουδί το γουδοχέρι και τον κόπανο στο χέρι**
- 3. στην αναβροχιά καλό και το χαλάζι**
- 4. σκυλί μονάχο**
- 5. πέσε πίτα να σε φάω**

Να επιλέξεις τρία επίθετα από το λεξιλόγιο της συστατικής επιστολής (σ. 12,13,14, 3ος τόμος) και να αποδώσεις σε λίγες φράσεις ή σε μία-δύο παραγράφους τα κυριότερα

γνωρίσματα του χαρακτήρα που περιγράφουν·

π.χ. αδιάλλακτος: Δεν αλλάζει εύκολα γνώμη. Επιμένει στις απόψεις του. Θεωρεί ότι έχει πάντα δίκαιο. Είναι ισχυρογνώμων.

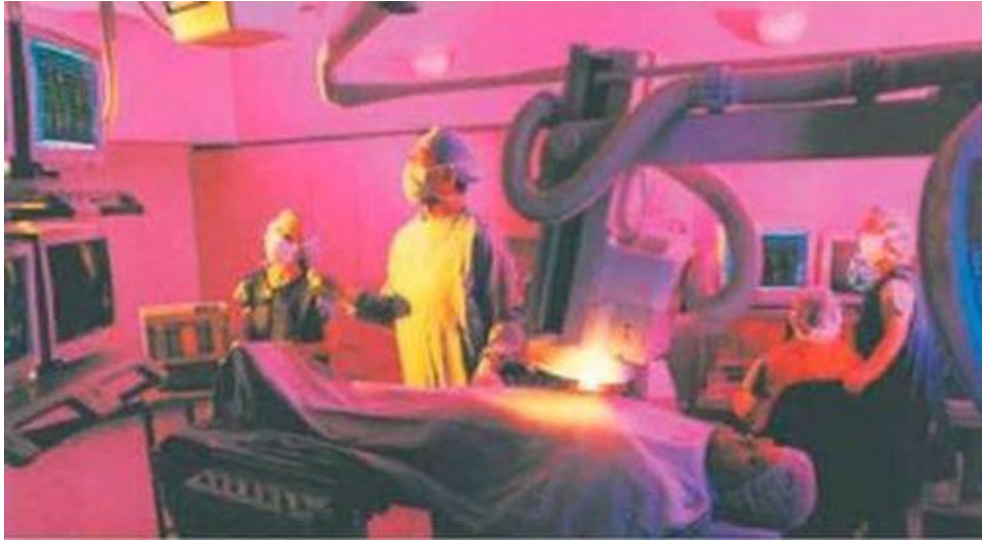
Μερικά επίθετα του προηγούμενου λεξιλογίου (σ. 12,13,14, 3ος τόμος) ταιριάζουν σε ένα ή περισσότερα επαγγέλματα. Σχημάτισε με τα επίθετα αυτά φράσεις για να δείξεις τη σχέση τους με τα επαγγέλματα.

Παράδειγμα:

Ο ηλεκτρολόγος πρέπει να είναι ιδιαίτερα ακριβής, επιδέξιος και προσεκτικός κατά την εργασία του, γιατί ένα λάθος του μπορεί να στοιχίσει μια ανθρώπινη ζωή.

Ιδιαίτερα προσεκτικός, ακριβής και επιδέξιος κατά την εργασία του

πρέπει να είναι και ο χειρουργός, γιατί από τα χέρια του κρέμονται ανθρώπινες ζωές.

Να υποθέσεις ότι είσαι εργοδότης και γράφεις μια συστατική επιστολή· αφορά κάποιον, ο οποίος ενδιαφέρεται για μία από τις προσφερόμενες θέσεις στις αγγελίες που είδαμε προηγουμένως (σ.102-103, 2ος τόμος).

Στην επιστολή θα επισημαίνονται τα προσόντα και οι αρετές του υποψηφίου για τη θέση. Θεώρησε ότι ο παραλήπτης της επιστολής είναι

άγνωστος σε σένα. Να αξιοποιήσεις το λεξιλόγιο της συστατικής επιστολής.

Να γράψεις τώρα ένα γράμμα σ' ένα φίλο σου, στο οποίο θα του συστήνεις το ίδιο πρόσωπο για την ίδια θέση.

Συνέντευξη για πρόσληψη

Για να αξιολογήσει ο πιθανός εργοδότης κάποιον υποψήφιο για εργασία, τον καλεί συνήθως σε συνέντευξη με σκοπό να γνωρίσει τα προσόντα, τις ικανότητες, το χαρακτήρα του.

Συνηθισμένες ερωτήσεις σε μια συνέντευξη

; "Μιλήστε μου για τον εαυτό σας"

- ; "Ποια είναι τα προτερήματα και ποια τα ελαττώματά σας;"**
- ; "Τι γνωρίζετε για την εταιρεία μας;"**
- ; "Ποια είναι για σας η μεγαλύτερη επαγγελματική πρόκληση;"**
- ; "Ποιο είναι το ιδανικό επαγγελματικό περιβάλλον για σας;"**
- ; "Γιατί αφήσατε την προηγούμενη εργασία σας;"**
- ; "Τι σας παρακίνησε για να ζητήσετε αυτή τη θέση;"**
- ; "Ποιοι είναι οι βραχυπρόθεσμοι και ποιοι οι μακροπρόθεσμοι στόχοι σας;"**
- ; "Με ποιους τρόπους νομίζετε ότι μπορείτε να συνεισφέρετε στην επιχείρηση από τη θέση αυτή;"**
- ; "Ποιες είναι οι εξωακαδημαϊκές σας δραστηριότητες και τι έχετε μάθει από αυτές;"**
- ; "Γιατί να επιλέξουμε εσάς για τη θέση αυτή και όχι κάποιον άλλο;"**

- ; "Τι σας ενδιαφέρει περισσότερο και τι λιγότερο στη θέση που σας προσφέρουμε;"**
- ; "Με τι μισθό θα ήσασταν ευχαριστημένος;"**
- ; "Αν σας προσφέρουν μια καλύτερη θέση, ενόσω εργάζεστε στην εταιρεία μας, τι θα κάνετε;"**
- ; "Ποια είναι τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίσατε στις προηγούμενες / δουλειές σας; Πώς τα λύσατε;"**
- ; "Αν ξεκινούσατε τη σταδιοδρομία σας, τις σπουδές σας από την αρχή τι αλλαγές θα κάνατε;"**
- ; "Τι γνωρίζετε για τη θέση αυτή;"**
- ; "Τι σας άρεσε περισσότερο και τι λιγότερο από τις προηγούμενες ενασχολήσεις/ δουλειές σας;"**
- ; "Είσαστε διατεθειμένος να κάνετε επαγγελματικά ταξίδια; Πώς αυτό θα επηρεάσει τη δουλειά σας;"**

; "Κατά πόσο πιστεύετε ότι οι σπουδές σας σας έχουν προετοιμάσει για μια σταδιοδρομία;"

Ικανότητες που συνήθως εκτιμώνται σε μια συνέντευξη επιλογής

- Καθαρή έκφραση, πειστικότητα.
- Επιμονή, κίνητρα, ενεργητικότητα.
- Λήψη πρωτοβουλιών, δημιουργικότητα.
- Οργανωτικές ικανότητες.
- Ικανότητες για εργασία σε ομάδα.
- Χειρισμός δύσκολων ή/και απρόσμενων καταστάσεων.

Τι μπορεί να αξιολογηθεί αρνητικά από το συνεντευκτή

- Αργοπορία στο ραντεβού.
- Αφρόντιστη ή φτωχή εμφάνιση.
- Χαλαρή και αδιάφορη χειραψία.

- Δυσκολία του ενδιαφερομένου να εκφράσει τις σκέψεις και τους στόχους σταδιοδρομίας του.
- Έλλειψη ενδιαφέροντος και ενθουσιασμού από μέρους του.
- Εμφανείς ιδιαιτερότητες του χαρακτήρα του ενδιαφερόμενου, όπως νευρικότητα, επιθετικότητα, προσποίηση, αποφυγή κριτικής κτλ.
- Αποδοκιμασία των προηγούμενων εργοδοτών ή συναδέλφων του.
- Έλλειψη προσοχής προς τους ανθρώπους με τους οποίους συζητά (π.χ. δεν τους κοιτά στα μάτια).*

* Τα στοιχεία αντλήθηκαν από το σχετικό φυλλάδιο του Γραφείου Διασύνδεσης του Α.Π.Θ.

Δραματοποίηση

Διαλέξτε τη μια από τις δυο ασκήσεις που ακολουθούν και παρουσιάστε την στην τάξη αυτόσχεδιάζοντας.

1 Δύο μαθητές υποδύονται τους ρόλους ενός εργοδότη που προσφέρει εργασία και ενός υποψηφίου για τη θέση. Ο εργοδότης θέλει να μάθει για ποιους λόγους ο υποψήφιος επιθυμεί να καταλάβει τη συγκεκριμένη θέση και ποια είναι τα προσόντα του.

2 Ο διευθυντής μιας μεγάλης εταιρείας φαρμάκων έχει πάρει μια ιδιαίτερα επαινετική συστατική επιστολή για κάποιον ερευνητή επιστήμονα και τον περιμένει να έρθει, για να αναλάβει υπηρεσία.

Εμφανίζεται όμως ένας φοιτητής της Ιατρικής που φιλοδοξεί να προσληφθεί ως ιατρικός επισκέπτης στην εταιρεία. Δημιουργείται έτσι σύγχυση σχετικά με την ταυτότητα των δύο υποψηφίων.

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση

**(σχετικά με το χαρακτηρισμό
ατόμου, τις στερεότυπες
αντιλήψεις, το φυλετικό και
κοινωνικό ρατσισμό)**

Είδαμε ότι πολύ συχνά σε διάφορες περιστάσεις της καθημερινής ζωής είναι ανάγκη να περιγράψουμε τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ενός ατόμου ή να παρουσιάσουμε κάποια στοιχεία του χαρακτήρα του (βλ. και Έκφραση-Έκθεση, τ.Α΄, Περιγραφή). Ο χαρακτηρισμός αυτός βέβαια γίνεται πάντα μέσα από μια ορισμένη οπτική γωνία και περιέχει ανάλογα σχόλια για το άτομο στο οποίο αναφέρεται. Έτσι, μερικές φορές, ένας χαρακτηρισμός

μπορεί να είναι επιπόλαιος ή να γίνεται με προκατάληψη.

Δοκίμασε να χαρακτηρίσεις

α) ένα γνωστό σου πρόσωπο,

στηρίζοντας τις παρατηρήσεις

σου σε συγκεκριμένα γεγονότα

της ζωής του που αποκαλύπτουν

το χαρακτήρα του. (Να υποθέσεις

ότι ο χαρακτηρισμός αυτός

γίνεται σ' ένα φιλικό γράμμα).

β) ένα επώνυμο πρόσωπο που τα ημερολόγια ή τα απομνημονεύματά του σου προκάλεσαν ζωηρό ενδιαφέρον. (Στην περίπτωση αυτή να υποθέσεις ότι ο χαρακτηρισμός σου πρόκειται να δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σου).

Πολλές φορές ένας επιπόλαιος χαρακτηρισμός δημιουργεί λανθασμένες εντυπώσεις για ένα άτομο και μπορεί να έχει καθοριστική σημασία για τη ζωή του. Είναι δυνατόν π.χ. να λειτουργήσει σαν “ταμπέλα” και να επηρεάσει τη συμπεριφορά των άλλων απέναντι του, και κυρίως τη συμπεριφορά του ίδιου του χαρακτηριζόμενου. Διάβασε, για παράδειγμα, το κείμενο του Γ. Ιωάννου και συζήτησε τις

**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΑ
ΠΑΡΑΤΣΟΥΚΛΙΑ ΣΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ
ΕΥΑΙΣΘΗΤΑ ΑΤΟΜΑ.**

Τα παρατσούκλια

Συνάντησα προχτές στο δρόμο έναν παλιό συμμαθητή μου, φαλακρό πια και σχεδόν γερασμένο, που μου έκανε φριχτά παράπονα, ότι δήθεν τον βλέπω στο δρόμο και δεν τον χαιρετάω. Τον άκουσα για αρκετή ώρα σιωπηλός και μετά

βιάστηκα ν' αναγνωρίσω την ενοχή μου για να τον ξεφορτωθώ μια ώρα αρχύτερα. Σαν χωρίσαμε, άθελά μου πήρα ν' ανασκαλεύω τα περασμένα. Το αίμα μου φούντωσε. Αυτό το τέρας που είχε το θράσος να μου κάνει και παράπονα, ήταν ένας απ' τους μεγαλύτερους διώκτες και βασανιστές μου, όταν ήμασταν μαζί στο σχολείο. Κυρίως αυτός διαλαλούσε τα απειράριθμα παρατσούκλια μου, παριστάνοντας μάλιστα, όσο μπορούσε πιο γελοία, και τον τρόπο που μιλούσα. Η αλήθεια είναι: ότι νέα παρατσούκλια δεν μου έβγαζε γιατί δεν ήταν σε θέση, έδειχνε όμως ιδιαίτερο ζήλο για τη διάδοση των ήδη γνωστών. Αυτός επίσης ο ουραγκοτάγκος ήταν που μετάφερνε τα παρατσούκλια του σχολείου στη γειτονιά μου και το αντίστροφο, κι

αυτός πάλι με την παρέα του μου τα φώναζαν ακόμα και μέσα στο δρόμο, όταν πήγαινα βόλτα με τους γονείς μου. Νομίζει το χαϊβάνι πως δεν τα θυμάμαι πια ή ότι έχω ψυχή επιπόλαια σαν τη δικιά του. Ξεχνάει όμως ή συγχωρεί ποτέ ένας άνθρωπος με σώες τις φρένες τα βασανιστήρια που του κάνανε; Πώς λοιπόν να ξεχάσω κι εγώ αυτά που τράβηξα απ' την πρώτη ακόμα τάξη του δημοτικού σχολείου;

Πρώτα πρώτα το άλλο, το παλιό μου επίθετο, ήταν ένα αστείο παρατσούκλι. Και δεν ήταν ανάγκη να το πουν οι άλλοι, έπρεπε κάθε τόσο να το δηλώνω μοναχός μου. Μικρόν ορισμένοι με ξεμονάχιαζαν και μ' έβαζαν να το επαναλαμβάνω κάνοντας πως δεν το καλάκουσαν. Πεθαίνανε κάθε φορά στα γέλια. Στο σχολείο πάλι, όσο ανέβαινα τις

**τάξεις, το πράγμα καταντούσε μαρ-
τύριο. Μόλις άρχιζαν να φωνάζουν
κατάλογο, σφίγγονταν η καρδιά
μου, ίδρωναν τα χέρια μου και μ'
έπιανε τρεμούλα. Στο μεταξύ ο
καθηγητής είχε φωνάξει δυο τρεις
φορές το επίθετό μου, ώσπου ν'
ακούσει το άψυχο παρών που
έβγαζα, μέσα σε μια τάξη σκασμένη
κιόλας στα γέλια. Κάποτε ένας
απαίσιος καθηγητής της μουσικής,
μεγάλος σπάρος, διέκοψε τον
κατάλογο, με πρόσταξε να σηκω-
θώ, και μου έκανε στριμμένα: “Γιατί
δε φωνάζεις δυνατά ρε μπούφε;”
Αυτό ήθελαν κι οι άλλοι, τους
πετούσε νέα τροφή. Για μεγάλο
διάστημα, εκτός από πολλά άλλα,
ήμουν και ο “μπούφος” της τάξεως.
Οι κακοηθέστεροι προσπαθούσαν
με κάθε τρόπο να το κάνουν
γνωστό σ' ολόκληρο το γυμνάσιο.**

Επεδίωκαν μάλιστα να διηγούνται το περιστατικό, ενώ βρισκόμουν κάπως κοντά στην παρέα τους για να τ' ακούω κι εγώ και να σκάω [...].

Όταν όμως παίχτηκε κάποτε στο θέατρο μια οπερέτα με τίτλο “Οικογένεια Βατραχιάν” και γέμισαν οι τοίχοι αφίσες, ολόκληρο το σόι μου έπεσε άρρωστο. Κανένας τους δεν ήθελε να βγει στο δρόμο. Εγώ σχεδόν το χάρηκα γιατί επιτέλους τους έβλεπα κι αυτούς να υποφέρουν από τ' όνομά μας. Ευτυχώς όμως που έτυχε να είναι καλοκαίρι γιατί αλλιώς εγώ κυρίως επρόκειτο να τραβήξω τα μαρτύρια των εβραίων στο σχολείο. Και τώρα καμιά φορά ακούω στο ραδιόφωνο την οπερέτα αυτή, που είναι πραγματι πολύ αστεία. Καρφί όμως δε μου καίγεται. Ακόμα κι επίτηδες να μας το κάνουν, διόλου δε μ'

ενδιαφέρει. Μακάρι να μπορούσαν να την παίζουν μέρα νύχτα για να ευφραίνομαι.

Το ευτύχημα ήταν πως το γυμνάσιο βρίσκονταν σε άλλη περιφέρεια απ' το δημοτικό που είχα βγάλει κι έτσι στα παρατσούκλια του γυμνασίου δεν προστέθηκαν κι εκείνα του δημοτικού. Γιατί εκεί πια ήταν που μου είχαν ζεματίσει την ψυχή. Η δασκάλα μας, μια ανεκδιήγητη γκεργκέφω, μόλις με είδε ζαρωμένον στο θρανίο παρατήρησε: “εσύ παιδί μου, κάνεις σαν σκαντζόχοιρος”. Όλα τα παιδιά γέλασαν κι απ' το πρώτο κιόλας διάλειμμα άρχισαν να μου το φωνάζουν. Η δασκάλα κατευχαριστημένη το επανέλαβε και τη δεύτερη ώρα. Στην αρχή όλοι μου φώναζαν το παρατσούκλι κοροϊδευτικά. Κατόπι, αντί να το ξεχάσουν, το συνήθισαν, και το

Ήλεγαν χωρίς ιδιαίτερη κακία, σαν ένα οποιοδήποτε όνομα. Εγώ όμως αδύνατο να το συνηθίσω, κάθε μέρα με πλήγωνε πιο βαθιά. Ιδίως, όταν παίζαμε ποδόσφαιρο κι ήθελαν να τους δώσω πάσσα τότε το “Σκαντζόχοιρε, Σκαντζόχοιρε” αντηχούσε σ' όλους τους τόνους.

Άρχισα να μην παίζω με κανέναν. Έπαιζα μόνος μου στην αυλή μας διάφορα δικά μου παιχνίδια. Έβρισκα δυο φωλιές μερμήγκια, διαφορετικά σε χρώμα και μέγεθος. Επειδή ήμουν πολύ ξανθός, ήθελα η μια φωλιά να 'χει ξανθά μερμήγκια. Η άλλη είχε μελαχρινά και μεγάλα ευκίνητα πόδια. Δεν ήταν δύσκολο να βρεθούν. Έπαιρνα τότε ένα απ 'τα ξανθά που ήταν πιο αδύναμα, και το 'ριχνα μέσα στην τρύπα της φωλιάς, εκεί όπου έβραζαν τα

μαύρα μερμήγκια. Αυτά έζωναν αμέσως το ξανθό, το δάγκωναν από παντού, το τραβολογούσαν, και τελικά, μέσα σ' ένα συνωστισμό, το 'σερναν μισοπεθαμένο στη φωλιά τους. “Πάει ο σκαντζόχοιρος”, έλεγα πικραμένος [...].

Rolling
Stones,
οι
“γερόλυκοι”
της rock.

Τα βράδια, συνήθως την ώρα που τρώγαμε, περνούσαν παρέες παρέες τα παιδιά κάτω απ' το σπίτι και ούρλιαζαν στα σκοτεινά τα διάφορα παρατσούκλια μου. Μέχρι τραγούδια μου είχαν βγάλει. Μόνο εγώ τα άκουγα, οι δικοί μου χαμπάρι δεν είχαν. Μ' έπιανε τότε σφίξιμο

στο στομάχι, χλώμιαζα κι αφήνο-
ντας το φαγητό στη μέση έτρεχα να
κοιμηθώ ή μάλλον να κρυφτώ κάτω
απ' τα στρωσίδια [...].

Έρθε όμως μέρα, που το κακό
στο σχολείο παράγινε. Δίπλα μου
στο θρανίο καθόταν ένα παιδί, που
του είχα ιδιαίτερη αδυναμία: Δε
θυμάμαι πια τ' όνομά του· θυμάμαι
όμως που φορούσε ναυτικά, παιδι-
κά ρούχα της μόδας τότε. Ένα πρωί
στο διάλειμμα η δασκάλα με κάλεσε
στο γραφείο. Μέσα περίμενε μια
άγνωστή μου κλαμένη γυναίκα, που
μόλις μπήκα μ' αγκάλιασε και με
φιλούσε. Κατόπι μου εξήγησε, πως
ο φίλος μου, λίγο προτού ξεψυχή-
σει, παραμιλούσε κι έλεγε συνεχώς
τ' όνομά μου. Πάλι καλά που δεν
έλεγε κι αυτός το παρατσούκλι μου
—όλα να τα περιμένεις.

Στα σαράντα του, η φρικαλέα εκείνη δασκάλα φρόντισε να διορθώσει κάπως τα πράγματα. Είχαν στείλει στο σχολείο φακελάκια με κόλυβα και γλυκά παξιμάδια. Ή κυρία μας, αφού φόρεσε τελετουργικά κάτι μαύρα μανικέτια απ' τον καρπό ως τον αγκώνα για να μη λερωθεί, είπε μελιστάλαχτα: “Ο σκαντζόχοιρος θα πάρει από δύο γιατί ήταν φίλος του”. Το χτύπημα ήταν αβάσταχτο. Σηκώθηκα κι έφυγα κλαίγοντας πικρά. Έπεσα στο σπίτι με πυρετό. Δεν ήθελα να ξαναπάω σχολείο ούτε να βγω έξω. Μάταια προσπαθούσαν να με πείσουν ότι παραπονέθηκαν στη δασκάλα, που φυσικά όχι μόνο τ' αρνήθηκε όλα, μα δήλωσε πως μ' αγαπούσε ιδιαίτερα.

Τις επόμενες μέρες δεν μ' έστειλαν σχολείο. Η μάνα μου κάθε πρωί

μου φορούσε τα καλά μου, μου 'βαζε ένα καπέλο, και μ' έστελνε στο γειτονικό Σείχ-Σου [...].

Αυτό σαν να με γιάτρεψε κάπως. Την άλλη χρονιά, με γράψανε σ' άλλο σχολείο.

Τώρα πια ούτε οι πιο κακόγλωσσοι και φαρμακεροί φίλοι και συνάδελφοί μου τολμούν να μου βγάλουν παρατσούκλι. Το πράγμα σχεδόν με στεναχωρεί. Φαίνεται πως με το πέρασμα του χρόνου η φωνή μου, η μορφή μου, η σκέψη μου, το βάδισμά μου, πήραν επιτέλους να μου ταιριάζουν, ίσως και να διορθώθηκαν, ενώ πρώτα ήταν ίσως πρόωρα και παράταιρα επάνω μου. Με τους περισσότερους όμως απ' αυτούς συμβαίνει τ' αντίθετο. Βέβαια, θα έχει παίξει κάποιο ρόλο και το γεγονός πως έχω γίνει εγώ ο ίδιος άσσος στο να

κολλώ παρατσούκλια και κάμποσα που έστειλα συστημένα κάποτε σε ορισμένους απόκοτους και γελοίους τους ζεμάτισαν τόσο, που δεν ξανάβγαλαν άχνα. Κρίμα που δεν ανακάλυψα τη μέθοδο αυτή πιο μπροστά.

Όπως όμως κι αν έχει το πράγμα τώρα καταλαβαίνω πόσο μαρτύρησα κάποτε απ' το τίποτε και πόση επίδραση είχαν πάνω σ' όλη μου τη ζωή εκείνα τα παρατσούκλια.

**(Γ. Ιωάννου, Η Σαρκοφάγος,
Πεζογραφήματα,
εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1982,
σελ. 35-40)**

Ένωσες ποτέ ανεπιθύμητος σε μια ομάδα ή σε μια συντροφιά ανθρώπων,

μόνο και μόνο επειδή σε διέκρινε κάποιιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό; Πώς αντέδρασες; Έφτασες ποτέ σε λανθασμένο συμπέρασμα για κάποιον, επειδή τον έκρινες μόνο από την εμφάνισή του;

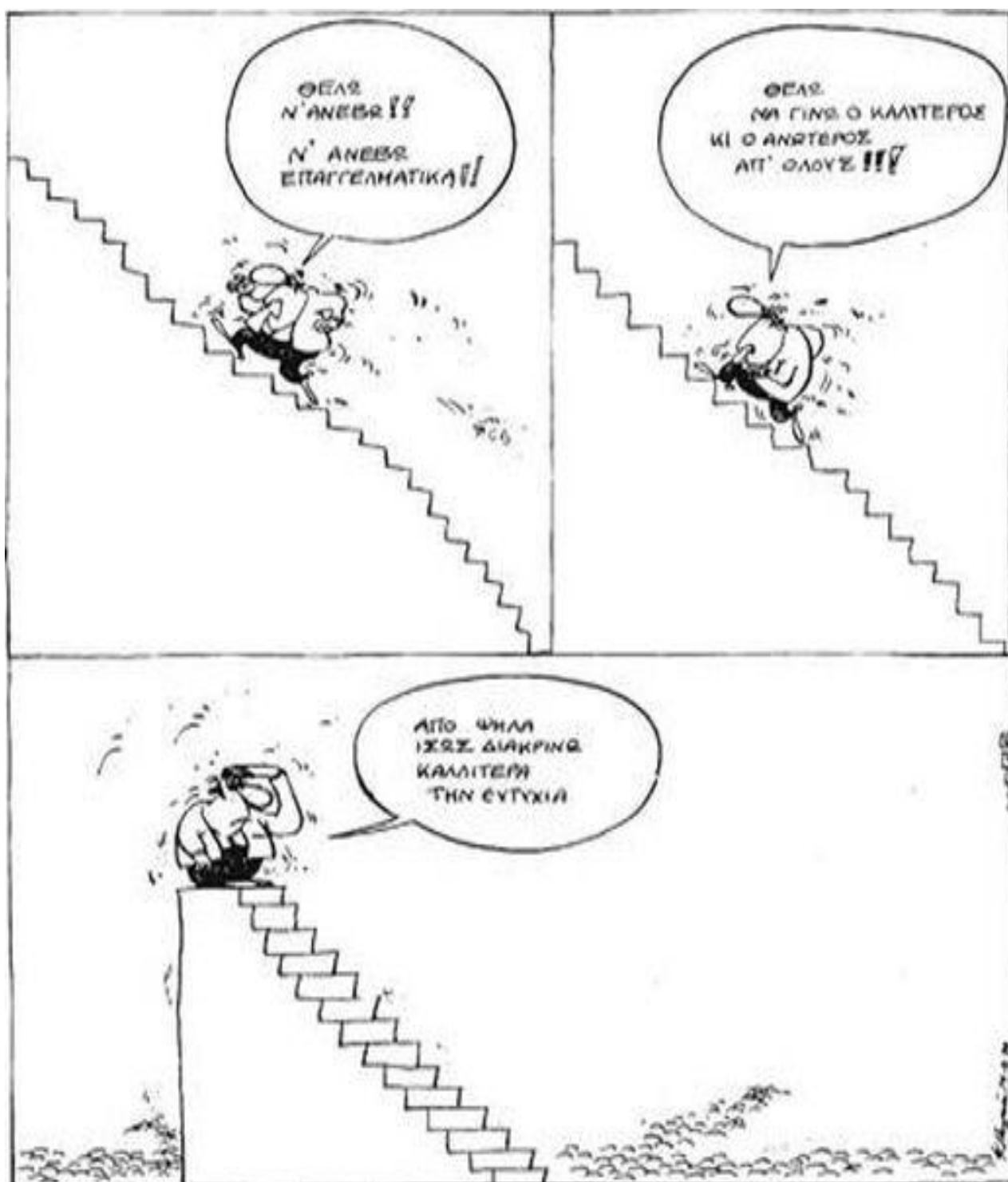
Ποιοι λόγοι μάς οδηγούν σε στερεότυπες αντιλήψεις και πώς μπορούμε να αντισταθούμε σ' αυτές; Να συγκεντρώσετε και άλλα παραδείγματα και να ελέγξετε σε ποιο βαθμό είστε δέσμιοι αυτών των στερεότυπων αντιλήψεων.

“Τα στερεότυπα είναι σταθερές, ταξινομημένες αντιλήψεις που συνήθως οφείλονται σε ελλιπή πληροφόρηση σχετικά με χαρακτηριστικά τα οποία αποδίδονται στα μέλη μιας ομάδας (π.χ. έθνους, επαγγελματικής τάξης, κατοίκων μιας πόλης/χωριού κτλ.). Τα στερεότυπα

τα μαθαίνουμε ή τα εσωτερικεύουμε αυθόρμητα, ασυνείδητα από το άμεσο περιβάλλον που ζούμε. Με βάση τις στερεότυπες αυτές αντιλήψεις αξιολογούμε συνήθως πολύ απλά και αβασάνιστα τις άμεσες παραστάσεις και εμπειρίες που έχουμε. Έτσι τείνουμε να έχουμε μία προκαθορισμένη –στερεότυπη γνώμη και κρίση για το ρόλο και τη στάση των μελών άλλων ομάδων και να εξιδανικεύουμε τα πρότυπα, τους τρόπους συμπεριφοράς και ζωής της δικής μας ομάδας, π.χ. λέμε “οι βόρειοι είναι ψυχροί”, “οι γυναίκες έχουν ορισμένους ρόλους διαφορετικούς από εκείνους των ανδρών”.

(Αναλυτικό πρόγραμμα για την εφαρμογή του ΣΕΠ στη Β' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1983, σ. 16)

Κλίμακες...

Κατερίνα Σχοινά

Σύμφωνα με τα πορίσματα μιας έρευνας, σχετικά με τις στερεότυπες αντιλήψεις που επικρατούν στην ελληνική κοινωνία για τα δύο φύλα, η γυναίκα θεωρείται: “περίεργη, σπάταλη, φλύαρη, πεισματάρα, γκρινιάρρα...”, ενώ στον άνδρα αποδίδονται κυρίως θετικές ιδιότητες: “εργατικός, γενναίος, ψύχραιμος, φιλότιμος κτλ.”

Στην ερώτηση “τι είναι μια σωστή γυναίκα”, το 64% απάντησε “η καλή νοικοκυρά” και ακολουθούν, με ποσοστό 26% χαρακτηρισμοί: “η όμορφη, η κοκέτα”, “η τίμια”, “ηθική”, “σοβαρή”, “αξιοπρεπής”, “σεμνή”. Στην ανάλογη ερώτηση για τον άνδρα, τα ποσοστά ήταν: 43% “ο καλός οικογενειάρχης” και 41% “ο ειλικρινής, ο έντιμος, ο λογικός κτλ.”. Άλλες απαντήσεις

παρουσίασαν τη μητέρα και την αδελφή ως άτομα “χρήσιμα”, γιατί προσφέρουν υπηρεσίες στην οικογένεια, ενώ τον πατέρα και τον αδελφό ως “στηρίγματα και προστάτες”.

Έρευνα

Να συζητήσετε τα πορίσματα της παραπάνω έρευνας που πραγματοποιήθηκε πριν από είκοσι χρόνια περίπου.

Οργανώστε και σεις μια έρευνα για το ίδιο θέμα. Συγκεντρώστε στοιχεία με τη βοήθεια ενός ερωτηματολογίου που θα το υποβάλετε στους κατοίκους της περιοχής σας. Αντλήστε επίσης πληροφορίες για τις αλλαγές που έχουν γίνει στο νομικό καθεστώς, σχετικά με την

εξίσωση των δύο φύλων, από ειδικούς επιστήμονες και γυναικείες οργανώσεις. Τα πορίσματα της έρευνάς σας θα δείξουν αν, και σε ποιο βαθμό, έχουν διαφοροποιηθεί οι στερεότυπες αντιλήψεις σχετικά με τους ρόλους των δύο φύλων.

Τι τρόπο συμπεριφοράς περιμένουν ή δεν περιμένουν, ανάλογα με το φύλο σου, οι άλλοι από σένα, και σε ποιο βαθμό αυτές οι προσδοκίες των άλλων επηρεάζουν τη δική σου στάση;

Με βάση τα κείμενα (1) και (2) που σχολιάζουν το ρατσισμό (φυλετικό-κοινωνικό), να συζητήσετε τα θέματα α και β:

- α. Αν δέχεστε ότι ο ρατσισμός είναι μια στάση και μια θεωρία πολύ παλιά, να αναφέρετε συγκεκριμένα ιστορικά παραδείγματα και να εξετάσετε πώς συνδέεται σε κάθε περίπτωση η εμφάνισή του (ρατσισμού) με τις οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνθήκες της εποχής.**
- β. Να αναφέρετε παραδείγματα κοινωνικού ρατσισμού και να αναζητήσετε τις αιτίες που τον προκαλούν σε κάθε περίπτωση. Αναρωτηθείτε για ποιους λόγους είμαστε συνήθως αδρανείς και αδιάφοροι στις περιπτώσεις**

αυτές, ενώ γνωρίζουμε ότι με τη στάση μας προσβάλλουμε μερικές φορές την ανθρώπινη προσωπικότητα.

1

“Δεν θα απομακρύνουμε τον κίνδυνο της ρατσιστικής μόλυνσης, αν δεν αναγνωρίσουμε την αυτονομία και τον πλούτο της διαφορετικότητας εκείνου που στο δρόμο μας φαίνεται ξένος. [...] Σίγουρα, το

να σκεφτόμαστε έτσι σημαίνει πως συνειδητοποιούμε ότι υπερασπιζόμενοι το δικαίωμα αυτών των “ξένων”, υπερασπιζόμαστε καλύτερα και διευρύνουμε τα δικαιώματα των “ιθαγενών”. Και διευρύνουμε την ακτίνα των δικών μας δυνατοτήτων για ανθρώπινη και κοινωνική επικοινωνία”.
(Πιέτρο Ινγκράο)

ΣΤΑΘΗΣ

...ως γνωστόν

Αρχή όλων των διακρίσεων οι γενικές κρίσεις. Όλοι οι "Α" είναι "Β" –να το αξίωμα κάθε ρατσισμού. Δεν θα ξεχάσω τη φράση που διάβασα σε μια τηλεοπτική κριτική (γραμμένη από άνθρωπο καλλιεργημένο και ευαίσθητο!)

που ειρωνευόταν (και καταδίκασε) έναν ολόκληρο λαό: “Η αθωότης αυτού του πάναγνου, ως γνωστόν, γερμανικού λαού με τα αγνά ήθη και την αγνή παιδική καρδιά”. Όλη η κριτική ήταν σκέτος ρατσισμός! Σίγουρα μη συνειδητός. Ο καθένας μπορεί να παρασυρθεί από ένα –δικαιολογημένο ή όχι– συναίσθημα. Και να φτάσει ξαφνικά στο “ως γνωστόν”.

Ως γνωστόν, όλοι οι Γερμανοί είναι τέρατα, οι Εβραίοι εκμεταλλευτές, οι Αμερικανοί ρατσιστές.

Κάποιος θα πρέπει να μας εξηγήσει πως είμαστε όλοι ίδιοι. Σε κάθε κοινωνία τα φαινόμενα της διάκρισης και της διαίρεσης ενδημούν και οι διαφορές (αν υπάρχουν) είναι στα προβλήματα-

**τα. Βέβαια εμείς είμαστε υπερήφανοι που δεν έχουμε
απαρτχάιντ. Όμως δεν έχουμε
και νέγρους... Και οι άλλοι
Ευρωπαίοι (Γάλλοι, Ελβετοί,
Ολλανδοί) ήταν περήφανοι για
την ανεκτικότητα και τον φιλε-
λευθερισμό τους... μέχρι που
γέμισαν έγχρωμους και μη,
εργάτες και πρόσφυγες. [...].**

**Κι αν νομίζετε πως η έλλειψη
νέγρων μας εμποδίζει να εκδη-
λώνουμε τον αυθόρμητο ρατσι-
σμό μας, κάνετε πολύ λάθος.
Έχουμε άπειρους τρόπους να
διαιρούμε τους ανθρώπους σε
κατηγορίες. Από την καταγωγή
τους μέχρι το επάγγελμά τους
[...].**

**Λες και διαλέγει κανείς πάντα, με
ποιο τρόπο θα βγάλει το ψωμί**

του! Και υπάρχουν και χειρότερα. Για σκεφτείτε τον σκουπιδιάρη, τον πεθαμενατζή, τον εκκενωτή βόθρων; Ενώ γιατρός... δικηγόρος... μηχανικός... Όλη η Ελλάδα αγωνίζεται να μπει στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, για να αποφύγει το στίγμα του μουντζούρη και του μάστορα. Αν δεν είναι αυτή διάκριση, ποια είναι; [...].

Λοιπόν ας αφήσουμε τους φαρισαϊσμούς, ας σταματήσουμε να λέμε: “Ευχαριστώ σοι ότι ουκ ειμί ώσπερ οι λοιποί των ανθρώπων...” κι ας αναζητήσουμε βαθύτερα μέσα μας τις ρίζες του ρατσισμού –γιατί υπάρχουν, σε όλους μας. Χρειάζεται συνειδητός και συνεχής αγώνας, έντιμη αυτοανάλυση και παραδο-

χή των ημαρτημένων, για να πολεμήσουμε αποτελεσματικά αυτή τη φοβερή κοινωνική μάστιγα, που δηλητηριάζει όχι μόνο τη ζωή στη Νότιο Αφρική – αλλά και εδώ, σε μας, στην Ελλάδα, κάθε μέρα.

– Θα παντρεύατε την κόρη σας με ένα τσιγγάνο; Σίγουρα! (Μόνο που δεν έχετε κόρη –ε;).

– Δεν νομίζετε πως οι Εβραίοι είναι λιγάκι παραδόπιστοι; Λέτε συχνά ποντιακά ανέκδοτα; Δεν συμφωνείτε πως οι Γερμανοί ρέπουν προς τον ολοκληρωτισμό (Ε, η γερμανική πειθαρχία!). Και οι Τούρκοι, εδώ που τα λέμε, δεν είναι λίγο μπουνταλάδες; Ως γνωστόν δε... οι Άραβες...

Όσο για τους Έλληνες –δεν είναι ένας περήφανος φιλελεύθε-

**ρος, και ξύπνιος λαός; (Να και ο
ανάποδος ρατσισμός!). Ε,
λοιπόν, αρχίστε να ξηλώνετε
προκαταλήψεις και προλήψεις.**

**(Νικ. Δήμου,
από τον ημερήσιο Τύπο)**

Οργάνωση του λόγου

I. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση

Διάβασε τη διπλανή παράγραφο και φρόντισε να επισημάνεις:

- α) τη θεματική περίοδο,**
 - β) τις λεπτομέρειες/σχόλια**
- και**

γ) την πρόταση κατακλείδα.

Χαρακτηρολογικά οι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν σε δύο κατηγορίες: στους “ανθρώπους του ναι” και τους “ανθρώπους του όχι”. Οι πρώτοι, όταν προκαλούνται να εκδηλωθούν (με μια απάντηση, κίνηση ή προσφορά, με τη στάση τους απέναντι σ' ένα αίτημα ή σ' ένα αντιλεγόμενο θέμα), αυθόρμητα συμπεριφέρονται θετικά έστω και αν αργότερα, άμα καλοσκεφτούν

και ζυγίσουν πιο ψυχραιμα τα δεδομένα, νικηθούν από τις αμφιβολίες (τις θεωρητικές) ή τις δυσκολίες (τις πρακτικές) και αναθεωρήσουν την αρχική τους τοποθέτηση. Το “ναι” έρχεται εύκολα και τις περισσότερες φορές στο στόμα τους: “ω, βέβαια γίνεται”, “μάλιστα, δεν αποκλείεται”, “δε σας υπόσχομαι, αλλά θα προσπαθήσω”, “θα το ξαναδώ, ελπίζω να το πετύχω”, “συμφωνώ, έχει και αυτή η άποψη την αλήθεια της” κ.ο.κ. Αντίθετα, οι άνθρωποι της άλλης κατηγορίας αρχίζουν πάντα με το “όχι”, η άρνηση είναι κατά κανόνα η πρώτη αντίδρασή τους, ακόμα και όταν έπειτα από ψυχραιμότερη κρίση ή επιγενέστερη συμπάθεια φανούν υποχωρητικοί. Αυτοί ξεκινούν αρνητικά: “αδύνατον, δε γίνεται”, “αποκλείεται, μην το συζητείτε”,

**“έχω την εντελώς αντίθετη γνώμη”,
“μη ματαιοπονείτε, χαμένος ο
κόπος”, “δεν είναι πολλές οι αλή-
θειες, αλλά μία” κ.ο.κ. Νομίζει
κανείς ότι, στην κάθε περίπτωση,
έχει να κάμει με ένα εντελώς διαφο-
ρετικό ψυχικό κλίμα. Εκεί αιθρία,
ανοιχτός ορίζοντας, κάτι το μαλακό
και το λείο. Εδώ συννεφιά,
κλεισούρα, κάτι το σκληρό και το
τραχύ.**

**(Ε. Παπανούτσου, Η κρίση του
πολιτισμού μας, Μαλακοί και σκληροί
χαρακτήρες,
εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1979, σ. 231)**

**Ποιο είναι το περιεχόμενο και ποιο
το θεματικό κέντρο της
παραγράφου που διάβασες;**

Το παρακάτω διάγραμμα δείχνει πώς οικονομείται το υλικό της παραγράφου.

1

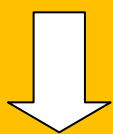
Στη θεματική περίοδο παρουσιάζεται επιγραμματικά το θέμα

A

Αναφέρονται
με διαίρεση →
και
με αντίθεση
οι άνθρωποι
του «ναι» και
οι άνθρωποι
του «όχι»

Χαρακτηρολογικά οι
άνθρωποι μπορούν
να μοιραστούν σε
δύο κατηγορίες:
στους ανθρώπους
του «ναι»
και τους ανθρώπους
του «όχι»

2

Στις λεπτομέρειες σχόλια

B

α) στο πρώτο μέλος: όλα μαζί τα γνωρίσματα των ανθρώπων του «ναι»

Οι πρώτοι όταν προκαλούνται να εκδηλωθούν (με μια απάντηση ή προσφορά, με τη στάση τους απέναντι σ' ένα αίτημα ή σ' ένα αμφιλεγόμενο θέμα), αυθόρμητα συμπεριφέρονται θετικά, έστω και αν αργότερα, άμα καλοσκεφτούν και ζυγίσουν πιο ψύχραιμα τα δεδομένα, νικηθούν από τις αμφιβολίες (τις

θεωρητικές) ή τις δυσκολίες (τις πρακτικές) και αναθεωρήσουν την αρχική τους τοποθέτηση.

αναφέρονται με σύγκριση και αντίθεση αναλυτικά

Το «ναι» έρχεται εύκολα και τις περισσότερες φορές στο στόμα τους: «ω, βέβαια γίνεται», «μάλιστα, δεν αποκλείεται», «δε σας υπόσχομαι, αλλά θα προσπαθήσω», «θα το ξαναδώ, ελπίζω να το πετύχω», «συμφωνώ, έχει και αυτή η άποψη την αλήθεια της» κ.ο.κ.

β) στο δεύτερο μέλος:

Αντίθετα οι άνθρωποι της άλλης κατηγορίας αρχίζουν πάντα με το

όλα μαζί τα
γνωρίσματα
των
ανθρώπων
του «όχι»

«όχι», η άρνηση είναι
κατά κανόνα η πρώτη
αντίδρασή τους, ακόμα
και όταν, έπειτα από
ψυχραιμότερη κρίση ή
επιγενέστερη συμπά-
θεια, φανούν υποχω-
ρητικοί. Αυτοί ξεκινούν
αρνητικά: «αδύνατον,
δε γίνεται», «αποκλείε-
ται, μην το συζητείτε»,
«έχω την εντελώς
αντίθετη γνώμη», «μη
ματαιοπονείτε, χαμένος
κόπος», «δεν είναι
πολλές οι αλήθειες,
αλλά μία» κ.ο.κ.

Στην περίοδο-κατακλείδα

Γ

Συνοψίζονται
τα κυρία
χαρακτηριστικά
των ανθρώπων
του «ναι» και
του «όχι»

Νομίζει κανείς
ότι, στην κάθε
περίπτωση, έχει
να κάμει με ένα
εντελώς διαφο-
ρετικό ψυχικό
κλίμα. Εκεί αι-
θρία, ανοιχτός
ορίζοντας, κάτι
το μαλακό και
λείο. Εδώ συν-
νεφιά, κλεισούρα,
κάτι το σκληρό
και το τραχύ.

Μελέτησε προσεκτικά το διάγραμμα και αναζήτησε:

- 1. Στη θεματική περίοδο, τις λέξεις-κλειδιά που δηλώνουν:**
 - τη διαιρετέα έννοια (την έννοια που πρέπει να διαιρεθεί)·
 - τη διαιρετική βάση (την έννοια που θα αποτελέσει το κριτήριο της διαίρεσης)·
 - το πηλίκο της διαίρεσης (τις έννοιες που θα προκύψουν από τη διαίρεση).

- 2. Στις λεπτομέρειες/σχόλια:**
 - α) τις μεταβατικές λέξεις ή φράσεις που μεταβιβάζουν:**
 - από τη θεματική πρόταση στο πρώτο μέλος των λεπτομερειών/σχολίων
 - από τη θεματική πρόταση στο δεύτερο μέλος των

λεπτομερειών/σχολίων

- από το πρώτο στο δεύτερο μέλος των λεπτομερειών/σχολίων

β) τις λέξεις ή φράσεις κλειδιά που υπογραμμίζουν στο πρώτο και στο δεύτερο μέλος των λεπτομερειών τα κύρια γνωρίσματα των ανθρώπων του “ναι” και των ανθρώπων του “όχι” αντίστοιχα·

γ) τις λέξεις ή φράσεις κλειδιά που αντιθέτουν το πρώτο με το δεύτερο μέλος των λεπτομερειών/σχολίων.

3. Στην περίοδο-κατακλείδα τις λέξεις κλειδιά που αποκρυσταλλώνουν και αντιθέτουν τα γνωρίσματα των ανθρώπων του “ναι” και του “όχι”:

Διάβασε τις παραγράφους που ακολουθούν και εντόπισε σε καθεμιά τη θεματική περίοδο, τις λεπτομέρειες/ σχόλια και την περίοδο – κατακλείδα, εφόσον υπάρχει:

Αυτό είναι σε αδρές γραμμές το κύριο γνώρισμα των δύο τύπων. Συνοδεύεται όμως από πολλά άλλα, συναφή, που χαρακτηρίζουν την ψυχική μορφή του καθενός και είναι πάλι αντίθετα μεταξύ των. Λ. χ. “οι άνθρωποι του ναι” είναι καταδεχτικοί, φιλόξενοι, πρόθυμοι να εξυπηρετούν τους γνωρίμους των. Κοινωνικοί και ευχάριστοι στη συντροφιά. Προσαρμόζονται εύκολα στις περιστάσεις, δεν παίρνουν κατάκαρδα τις αντιξοότητες της ζωής. Είναι εύκαμπτοι στις σκέψεις τους, διαλλακτικοί. Έχουν πολλά

και ποικίλα ενδιαφέροντα, γνώσεις εγκυκλοπαιδικές σε μεγάλη έκταση, όχι και σε αντίστοιχο βάθος. Για την ψυχαγωγία τους προτιμούν τα εντυπωσιακά θεάματα, τις πυκνές κοινωνικές σχέσεις, τον πολύ κόσμο. Αντίθετα, “οι άνθρωποι του όχι” είναι δυσπρόσιτοι, κλειστοί, απρόθυμοι να προσφέρουν τη βοήθειά τους σε όσους τη ζητούν. Όχι ευχάριστοι στη συντροφιά, γιατί ή στέκονται σε απόσταση και σωπαίνουν ή μονολογούν. Δύσκολα αναπροσαρμόζονται, όταν αλλάζουν απότομα οι συνθήκες της ζωής, και πληγώνονται βαθιά από τις ατυχίες. Έχουν ακαμψία στη σκέψη, δεν ανέχονται αντιρρήσεις, μένουν αμετακίνητοι στις ιδέες τους. Τα ενδιαφέροντά τους είναι περιορισμένα, ρέπουν στη μονομέρεια αλλά είναι πάντα καλύτερα από

τους άλλους πληροφορημένοι στο θέμα που τους συγκινεί. Η πολυκοσμία τους ενοχλεί, λίγες αλλά στενές είναι οι φιλικές τους σχέσεις. Για την ψυχαγωγία τους προτιμούν τα μοναχικά από τα δημόσια ακροάματα και θεάματα.

Η ιδιορρυθμία καθεμιάς από τις δύο αυτές χαρακτηρολογικές κατηγορίες θα φανεί καθαρότερα όταν τις συγκρίνουμε με μέτρο την ψυχική ένταση των βιωμάτων τους. Οι “άνθρωποι του ναι” αισθάνονται και σκέπτονται ζωηρά αλλά όχι σε υψηλή ψυχική θερμοκρασία. Οι μεταπτώσεις τους είναι συχνές, πάντοτε όμως σε περιορισμένη κλίμακα· ούτε πολύ “πάνω” ούτε πολύ “κάτω” από το μέσο επίπεδο. Δεν “παθαίνονται” δηλαδή για μια ιδέα έναν πόθο, μια ορμή. Δε δίνονται ολόκληροι σ' ένα

πρόγραμμα ζωής, σε μια φιλοδοξία, σε μια πίστη. Εύκολα μετακινούνται από μια συναισθηματική κατάσταση ή από μια ιδεολογική γραμμή σε άλλη, γιατί με όλες συνδέονται χαλαρά, επιπόλαια. Το αντίθετο συμβαίνει στους “ανθρώπους του όχι”. Το “πάθος”, κατά το πλατύ νόημα της λέξης, δεσπάζει στην εσωτερική τους ζωή. Αργούν να στρατευθούν σε μια θρησκευτική ή φιλοσοφική ιδεολογία, σε μια πολιτική παράταξη ή και σε μια επαγγελματική επιδίωξη·όταν όμως κερδηθούν, υπερθερμαίνονται ψυχικά και αφοσιώνονται στο έργο που αναλαμβάνουν, ανυποχώρητοι. Για τούτο και όταν διαψευσθούν στις προσδοκίες τους, το πλήγμα το αισθάνονται ως προδοσία και με το ίδιο πάθος που υπεράσπιζαν πριν τη στάση τους, τώρα την

αποκηρύττουν και την πολεμούν. Η κρίση που περνούν την ώρα εκείνη μοιάζει με σεισμό που αναποδογυρίζει τα στρώματα της ψυχής τους. Σπάνιες βέβαια είναι στους χαρακτήρες αυτού του τύπου οι μεταπτώσεις· όταν όμως έρχονται, γίνονται σε αναπτυγμένη κλίμακα –η ίδια ένταση στους θετικούς βαθμούς όπως και στους αρνητικούς.

(Ε. Παπανούτσος, ό.π., σελ 231-232)

Ανάλυσε δομικά (θεματική περίοδος, λεπτομέρειες-σχόλια, κατακλείδα) την παράγραφο της διπλανής στήλης και σημείωσε σε τι μοιάζει με τις προηγούμενες και σε τι διαφέρει από αυτές ως προς το συγκριτικό/αντιθετικό τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένο το υλικό της.

Ένα χάσμα χωρίζει το Σωκράτη από τους σοφιστάς. Ο Σωκράτης ζήτησε τη μία και καθολική έννοια, τη μία και καθολική αλήθεια, ενώ οι σοφισταί υποστήριζαν τις πολλές γνώμες για το ίδιο πράγμα. Επίσης και στον τρόπο της ζωής υπάρχει ριζική αντίθεση μεταξύ σοφιστών και Σωκράτους. Οι σοφισταί ήταν έμποροι γνώσεων, ενώ ο Σωκράτης υπήρξε ένας άμισθος δάσκαλος και ερευνητής της αλήθειας. Το μόνο κοινό μεταξύ των σοφιστών και του Σωκράτους ήταν ότι και αυτός και εκείνοι διαπίστωσαν ότι η παραδεδομένη μόρφωση και παιδεία δεν ήταν αρκετή για την εποχή τους.

(Ιστορ. του Ελληνικού Έθνους, τόμ. Γ2, σελ 459)

Βοηθητικά στοιχεία. Η παράγραφος που οργανώνεται με σύγκριση/αντίθεση παίρνει συνήθως την εξής μορφή: στη θεματική περίοδο αναγνωρίζεται η ομοιότητα ή η αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη· στις λεπτομέρειες/ σχόλια η παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση/αντίθεση που γίνεται με δύο κυρίως τρόπους: ή παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους ή καταγράφονται σημείο προς σημείο οι ομοιότητες και οι διαφορές των συγκρινόμενων/αντιτιθέμενων μελών. Η περίοδος-κατακλείδα περιλαμβάνει το συμπέρασμα της σύγκρισης ή μια γενική παρατήρηση και κρίση.

Να γράψετε δύο παραγράφους χρησιμοποιώντας στην καθεμιά τον έναν από τους δύο τρόπους σύγκρισης, αφού διαλέξετε κάποιο από τα εξής θέματα:

αισιόδοξος-απαισιόδοξος,
χειρωνακτική εργασία-πνευματική εργασία,
ερασιτέχνης-επαγγελματίας

II. Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου

α) Συνοχή προτάσεων και περιόδων

Όπως γνωρίζουμε από το Συντακτικό (ΝΕΣ, σελ. 125), παρατακτικοί αντιθετικοί σύνδεσμοι ή άλλες λέξεις, σύνολα λέξεων ή επιρρήματα που χρησιμοποιούνται ως αντιθετικοί σύνδεσμοι είναι: **αλλά, μα, όμως, παρά, μόνο, ωστόσο, εντούτοις, μάλιστα, έπειτα, μολαταύτα, εξάλλου.**

Από αυτούς μερικοί, όπως: **ωστόσο, έπειτα, μολαταύτα κ.ά.** συνδέουν κανονικά μόνο περιόδους ή

ημιπεριόδους (παρ. γ). Το ίδιο συμβαίνει συχνά με το σύνδεσμο όμως (παρ. α).

Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι μπαίνουν στην αρχή της πρότασης.

Αλλά οι: όμως, ωστόσο, εντούτοις, μάλιστα, μολαταύτα, έπειτα μπορούν να μπουν όχι μόνο στην αρχή, αλλά και ύστερα από μια ή περισσότερες λέξεις της πρότασης ή κάποτε και στο τέλος (παρ. α, γ).

Να συμπληρώσετε τα κενά με έναν από τους συνδέσμους που είδατε παραπάνω.

- 1) Έχει και ο αντίλογος τα δικαιώματά του.**
- 2) τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά όσο φαίνονται,**

- 3), εάν τα αποτελέσματα της ναυμαχίας στη Σαλαμίνα απέδειξαν τη στρατιωτική σύνεση του Θεμιστοκλή, τα μετά τη ναυμαχία προβάλλουν ακόμη περισσότερο τις πολιτικές του αρετές.
- 4) Γενικά θα έλεγα ότι οι σύγχρονοι Έλληνες δεν έχουν ακόμα αναπτύξει τις ικανότητες της οργάνωσης και της συλλογικής δράσης που απαιτεί ο σημερινός κόσμος οι ικανότητές τους είναι εξαιρετικές εκεί όπου η ατομική πρωτοβουλία μπορεί να επαρκέσει μόνη της.
- 5) Ο Δημοσθένης νίκησε με τη σοβαρότητα και τη μεγαλοπρέπεια του εκείνους που ζητούσαν να κάνουν επίδειξη, τους μορφωμένους και ικανούς αντιπάλους του, τους νίκησε με την προσεγμένη δουλειά του και τη

δεξιοτεχνία του. Ο Κικέρωνας
..... που με τη μελέτη του
έγινε πολυμαθής και πολύπλευ-
ρος, μας άφησε αρκετά δικά του
φιλοσοφικά συγγράμματα.

6) Να έρθεις εγκαίρως· θ'
αναγκαστώ να φύγω.

7) Ο πληθυσμός αυξάνει ραγδαία
στις χώρες του τρίτου κόσμου,
..... τη μεγάλη θνησιμότητα
που παρατηρείται.

8) τα κοινά στοιχεία που
έχουν οι δύο έννοιες,
υπάρχει μεταξύ τους μια τόσο
σημαντική διαφορά.

Με λέξεις που δηλώνουν αντίθεση
να συνδέσετε είτε με παράταξη
(αλλά, μα, όμως, μόνο, ωστόσο, ε-
ντούτοις, μάλιστα, έπειτα, μολαταύτα,
εξάλλου) είτε με υπόταξη (ενώ, αν
και, μολονότι) τις ανεξάρτητες

**προτάσεις της διπλανής στήλης.
Εννοείται βέβαια ότι η στίξη μπορεί
να τροποποιηθεί.**

- 1. Είναι ρεαλιστής. Δεν αντιλήφθηκε την κρισιμότητα της κατάστασης.**
- 2. Μια πληθώρα από κριτικές αφιερώθηκαν στις καθιερωμένες λογοτεχνικές μορφές. Η βιογραφία μπορεί να θεωρηθεί ουσιαστικά παραμελημένη.**
- 3. Η λογοτεχνική κριτική έδειξε κάποια περιφρόνηση για τη βιογραφία. Η ίδια η βιογραφία εξακολούθησε ν' ακμάζει.**
- 4. Οι βιογράφοι έχουν τις καλύτερες προθέσεις. Εκμεταλλούνται τελικά την ανθρώπινη περιέργεια.**
- 5. Οι κατευθύνσεις της Ιστορίας και της βιογραφίας έχουν την**

τάση να συγκλίνουν. Είναι πολύ δύσκολο να διαχωριστούν η μία από την άλλη στο 16ο και 17ο αιώνα.

- 6. Στην εποχή μας δε γράφονται πια τραγωδίες. Το κοινό παρακολουθεί με ενδιαφέρον και προσοχή την κλασική τραγωδία και κατακλύζει τα θέατρα.**
- 7. Ο ελληνικός λαός έχει κάποιο πάθος για την αλήθεια. Δεν είναι φανατικός.**
- 8. Πέρασες δύσκολες στιγμές. Είχες και μερικές ευχάριστες.**

β) Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση

Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο

Η αντιθετική σύνδεση δε λειτουργεί μόνο ανάμεσα σε λέξεις, προτάσεις

ή περιόδους μιας παραγράφου, αλλά μπορεί να λειτουργεί και ανάμεσα σε περιόδους διαφορετικών παραγράφων, ανάμεσα σε δύο παραγράφους ή ανάμεσα σε δύο ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Για την αντιθετική σύνδεση των παραγράφων χρησιμοποιούνται συνήθως οι αντιθετικοί σύνδεσμοι που συνδέουν περιόδους (ωστόσο, έπειτα, μολαταύτα, εντούτοις, όμως, μάλιστα, εξάλλου) και λιγότερο συχνά αυτοί που συνδέουν κανονικά προτάσεις (αλλά, μα, και). Χρησιμοποιούνται ακόμη και άλλες λέξεις ή φράσεις όπως: αντίθετα, σε αντίθεση, από την άλλη πλευρά κ.ά. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις, όπου η συνοχή με αντίθεση δε γίνεται με αντιθετικές λέξεις, αλλά με

αντιπαράθεση νοημάτων / εννοιών, είτε σε μία περίοδο είτε σε ολόκληρο κείμενο, όπως στο κείμενο που θα διαβάσετε παρακάτω. Για παράδειγμα πρόσεξε στην περίοδο που ακολουθεί την αντιπαράθεση εννοιών που τονίζεται μάλιστα με τη χρήση υποθετικού λόγου:

Αν η πρόοδος είναι δύναμη γονιμοποιός, γιατί προσφέρει θετικά πράγματα, η προοδοπληξία αποτελεί κίνδυνο, γιατί είναι άγονη άρνηση.

Τέλος, ορισμένοι αντιθετικοί σύνδεσμοι δε φανερώνουν πάντοτε αντίθεση, αλλά μπορεί να έχουν μια μεταβατική ή προσθετική λειτουργία. Εξυπηρετούν, δηλαδή, τη μετάβαση του λόγου σε ένα καινούριο θέμα ή προσθέτουν κάποια

καινούρια στοιχεία στο ήδη γνωστό θέμα

Να βρεις στο κείμενο της διπλανής στήλης:

- α) τις νοηματικές ενότητες που συνδέονται αντιθετικά (μπορεί να είναι δύο συνεχόμενες παράγραφοι ή μια παράγραφος με περισσότερες παραγράφους που αποτελούν μία ευρύτερη νοηματική ενότητα),**
- β) Τα ζεύγη των εννοιών που αντιτίθενται μεταξύ τους και**
- γ) τις λέξεις ολόκληρου του κειμένου που, ενώ δεν είναι αντιθετικοί σύνδεσμοι, δηλώνουν την αντίθεση ανάμεσα στα ζεύγη των εννοιών π.χ. πρόοδος και συντήρηση.**

Μέσα στην ιστορική πορεία του πνεύματος δύο αντίθετα ρεύματα υφαίνουν με την ορμή τους την κίνηση των ιδεών. Το ένα ωθεί ακάθεκτα προς τα εμπρός, προς κάτι ανείπωτο ακόμη, κάτι που δεν έχει άνετα σαρκωθεί στη σκέψη και στη διατύπωση, δεν έχει πραγματοποιηθεί, αλλά θέλγει σαν πυρετώδης προσμονή. Το άλλο αντιστέκεται και προσπαθεί με σύνεση και περίσκεψη να κρατήσει το με αγώνες πραγματοποιημένο, το δοκιμασμένο, τη θετική και σίγουρη κατάκτηση που λαμποκοπά σαν ώριμος καρπός.

Φυσική τάση του ανθρώπου η πρώτη. Φυσική και η δεύτερη. Ποτέ δεν αναπαύεται το πνεύμα μας σε ό,τι έγινε πάρα πολύ οικείο. Αλλά και ποτέ δε θυσιάζομε αλόγιστα

ό, τι με πόνο έγινε, επί τέλους, δικό μας. Το πρώτο είναι η ακοίμητη λαχτάρα. Το δεύτερο η φρόνιμη πρόνοια. Όταν λείπει η ορμή προς το νέο, πέφτομε στην αποτελμάτωση. Όταν δε συντηρούμε το καταχτημένο, αίρεται μαζί με τη συνέχεια και κάθε παράδοση και αιωρούμαστε με τις ρίζες στον αέρα. Και τα δύο μαζί, πρόοδος και συντήρηση, συνθέτουν τη ζωή του πνεύματος, ασφαλίζουν την εσωτερική συνοχή αλλά και την αδιάκοπη ανανέωσή του.

Τη συνθέτουν ακριβώς με την αντίθεσή τους, με τη γόνιμη πάλη τους, όπως λόγος και αντίλογος συνθέτουν και προωθούν τη συζήτηση. Αυτό το νόμο με τις απέραντες εφαρμογές του τον ανακάλυψε πρώτος με τη σκοτεινή του μεγαλοφυΐα ο Εφέσιος Ηράκλειτος και του

έδωσε τη μνημειώδη διατύπωση: πόλεμος πατήρ πάντων. Δική του φαίνεται πως είναι η θαυμαστή εικόνα ότι το βέλος υψώνεται με την αντίσταση του αέρα. Πώς θα μπορούσε να υψωθεί, αν στο δικό του λόγο δεν ερχόταν ν' αποκριθεί ο αντίλογος του αντιστεκόμενου στοιχείου; Αργότερα ο Πλάτων είδε τη σημασία αυτού του νόμου στην κίνηση του στοχασμού και διαπαιδαγωγημένος από το ζωντανό παράδειγμα του Σωκράτη εμόρφωσε τη διαλεκτική του μέθοδο. Στα νεότερα χρόνια ο Hegel εθεμελίωσε πάνω στο νόμο της διαλεκτικής ολόκληρη τη φιλοσοφία του, τη φυσική και τη μεταφυσική, την ίδια την ιστορία. Αυτή η δυναμική αντίληψη της ζωής, του στοχασμού και της ιστορίας, είναι ίσως το πιο

χαρακτηριστικό γνώρισμα του ευρωπαϊκού πνεύματος που δεν μπορεί να νιώσει την ανατολίτικη ευδαιμονία της απόλυτης στατικότητας.

Αν όμως πρόοδος και συντήρηση είναι ροπές φυσικές, και φυσιολογικές ακόμη, γιατί αποτελούν τάσεις υγιείς και κανονικές, δε συμβαίνει το ίδιο και με τις νοσηρές υπερβολές τους, με την προοδοπληξία και την αντιδραστικότητα. Εδώ πια έχει ξεπεραστεί το νόμιμο μέτρο, έχει χαθεί η συνείδηση των ορίων, η κάθε ορμή μένει αχαλίνωτη στη φορά της, δε διατηρεί πια τον έλεγχο των κινήσεών της και γίνεται τυφλή και, φυσικά, άγονη. Από την αντίθεσή τους δε δημιουργείται η ευεργετική προώθηση αλλά η καταστρεπτική τριβή. Ανάβει ο σπινθήρας του πείσματος, της

εμπάθειας, του φανατισμού. Με τη διάβρωση φθείρονται και τα δύο ρεύματα. Το βέλος δεν υψώνεται, συντρίβεται, και γύρω απλώνεται σιγά σιγά το αποκαρδιωτικό κενό. Ο προοδόπληκτος δεν είναι η ένταση, αλλά η γελοιογραφία του προοδευτικού. Ο αντιδραστικός δεν είναι ένας φρονιμότερος, αλλά ένας μωρός συντηρητικός.

Πρέπει να προσέξουμε πολύ αυτή τη διάκριση, γιατί μας εξηγεί πολλά φαινόμενα της ζωής μας. Αν η πρόοδος είναι δύναμη γονιμοποίησης, γιατί προσφέρει θετικά πράγματα, η προοδοπληξία αποτελεί κίνδυνο, γιατί είναι άγωνα άρνηση. Αν η συντήρηση είναι ωφέλιμη και σκόπιμη στην κίνηση της ζωής, η αντιδραστικότητα με

τον εμπαθή μισονειισμό* της είναι σωστή συμπεριφορά. Και οι δύο ακρότητες όπλα τους έχουν το μονολιθικό τους δογματισμό και την ανοικτίρμονα διαβολή του αντιπάλου. Δεν αντιτίθενται με το συγκαταβατικό χαμόγελο της επιείκειας, όπως ο ορμητικός έφηβος προς τον ώριμο άντρα, αλλά με μωρίες και λύσσα, καθώς το τρελόπαιδο προς τον ξεμωραμένο γέρο.

Άλλο συντήρηση και άλλο αντιδραστικότητα. Άλλο πρόοδος και άλλο προοδοπληξία. Οι πρώτοι όροι των ζευγών τροφοδοτούν κάθε μορφή ζωής και την προάγουν. Οι δεύτεροι τη σκοτώνουν. Και αν τα νιάτα, ορμητικά καθώς είναι και

* μισονειισμός: αντιπάθεια προς το νέο.

ασυλλόγιστα, πηδούν πολύ συχνά τα εσκαμμένα, εκείνοι όπου κοσμούνται από το λευκό φωτοστέφανο της ωριμότητας, δεν πρέπει να σπεύδουν να τα μιμηθούν σ' αυτό το θανάσιμο πήδημα από το άλλο μέρος της τάφρου, αλλά νηφάλιοι και με πλήρη συναίσθηση της ευθύνης τους να δίνουν πάντα το χρυσό παράδειγμα του μέτρου, γιατί η παρεκτροπή τους δεν πρόκειται να βρει ούτε αυτή την κατά συγκατάβαση συγνώμη που δίνεται στην τρυφερή ηλικία.

(Ε. Π. Παπανούτσος, Πρόοδος και συντήρηση, (απόσπ.),
Εφήμερα, επίκαιρα, ανεπίκαιρα,
εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 1980, σελ
148-150)

Να επιλέξεις ένα από τα επόμενα ζεύγη: θέατρο-κινηματογράφος / αθλητισμός-πρωταθλητισμός / αυταρχική-αντιαυταρχική εκπαίδευση, και να παρουσιάσεις τον κάθε όρο της σύγκρισης χωριστά σε μια παράγραφο, συνδέοντας τις παραγράφους αντιθετικά μεταξύ τους. Έπειτα να παρουσιάσεις σε ένα ευρύτερο κείμενο όποιο από τα ζεύγη αυτά προτιμάς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τάσος Αθανασιάδης [Ο αγώνας αρχίζει]

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από τη βιογραφία του Σβάιτσερ, που έγραψε ο Τάσος Αθανασιάδης (1963). Ο Αλβέρτος Σβάιτσερ γεννήθηκε το 1875 στην Αλσατία της Γαλλίας. Πολύ νωρίς έγινε πάστορας και καθηγητής της θεολογίας στο Πανεπιστήμιο του Στρασβούργου. Τα βιβλία που έγραψε, έδιναν μεγάλες επιστημονικές υποσχέσεις, ενώ ταυτόχρονα είχε αποκτήσει παγκόσμια φήμη ως ο καλύτερος ερμηνευτής του Μπαχ στο

εκκλησιαστικό όργανο. Στα τριάντα του χρόνια ανακαλύπτει πως όλα του είχαν έρθει πολύ βολικά στη ζωή και πως το χρέος του αληθινού ανθρώπου είναι να βοηθάει τους συνανθρώπους του. Αρχίζει τότε να σπουδάζει Ιατρική παράλληλα με τις άλλες του ασχολίες και το 1913 φεύγει για την Αφρική, για να αφοσιωθεί στους Μαύρους ιθαγενείς. Στο Λαμπαρενέ του Γκαμπόν, κοντά στον Ισημερινό, μένει ως το τέλος της μακριάς ζωής του (1965), δουλεύοντας στο νοσοκομείο που ίδρυσε ο ίδιος. Το 1953 ο Σβάιτσερ τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ της Ειρήνης και το όνομά του έχει γίνει σύμβολο της ανθρωπιάς. Το κείμενό μας αναφέρεται στις πρώτες δυσκολίες του Σβάιτσερ, μετά την άφιξη στο Λαμπαρενέ.

Τις πρώτες τρεις βδομάδες δυσκολεύτηκε αφάνταστα χωρίς φάρμακα και διερμηνέα, ανάμεσα σ' ένα πλήθος από αρρώστους, που ταξίδευαν εκατοντάδες χιλιόμετρα με τις πιρόγες τους για να ζητήσουνε το έλεός του. Στις 26 Απριλίου το βράδυ, το σφύριγμα του ποταμόπλοιου, που έφερνε τα εβδομήντα κιβώτια με το πολύτιμο υλικό, αντήχησε σαν ένα κάλεσμα εγκαρδίωσης και ελπίδας.

Ο αγώνας του άρχιζε.

Οι ιεραπόστολοι είχαν υποσχεθεί να του κάνουν για νοσοκομείο μια παράγκα από λαμαρίνα. Όμως με τις χρυσές δουλειές, που είχαν οι ξυλέμποροι εκείνη την εποχή, πλήρωναν τόσο καλά τους ιθαγενείς, ώστε κανένας τους δεν πήγαινε στην ιεραποστολή να δουλέψει για πενταροδεκάρες. Ο ιεραπόστολος

Καστλ, ξέροντας από μαραγκοδου-
λειές, του έκανε σ' ένα τοίχο της
παραγκούλας μερικά ράφια. Το
φαρμακείο είχε κιόλας στηθεί. Ήταν
ωστόσο άλυτο πρόβλημα η εξέταση
των αρρώστων, αφού για να προ-
φυλαχτεί ένας λευκός από τις μολυ-
σματικές ασθένειες δεν έπρεπε να
δέχεται σπίτι του αρρώστους. Ο
Αλβέρτος Σβάιτσερ αναγκάστηκε
τότε να εξετάζει στο ύπαιθρο, έτοι-
μος, ενώ καθάριζε πληγές κάτω απ'
τον καυτερό ήλιο, να μεταφέρει
άρον άρον τις εγκαταστάσεις του
στη βεράντα, με το πρώτο ρίπισμα
της καταιγίδας που σηκωνόταν
μόλις σκοτεινίαζε. Η αγωνία του
άρχιζε να ελαττώνει τόσο πολύ την
αποδοτικότητα του, ώστε αναγκά-
στηκε ύστερ' από λίγες μέρες να
προβιάσει σε νοσοκομείο το οίκη-
μα, που ο προκάτοχός του στην

παραγκούλα είχε για κοτέτσι. Αιστάνθηκε πως είχε αποκτήσει μια πολυτελή εγκατάσταση, όταν μπόρεσε να βάλει στους τοίχους μερικά ράφια, να στήσει ένα ράντζο και ν' ασβεστώσει το βρωμερό πάτωμα. Μ' όλη, ωστόσο, την πνιγηρή ατμόσφαιρα σε κείνο το παλιό κοτέτσι, όπου απ' την κακή κατάσταση της στέγης του αναγκαζόταν να φορά κάσκα, ότι μπορούσε να επιδένει πληγές, ενώ έξω μάνιαζε η καταιγίδα, τον έκανε να νιώθει ευτυχισμένος. Δεν άργησε ν' ανακαλύψει το διερμηνέα και, σε λίγο, πολύτιμο βοηθό του, στο πρόσωπο του πανέξυπνου Ιωσήφ, ενός άρρωστου ιθαγενή απ' τη φυλή Γκαλόα, παλιού μάγερα, που μιλούσε τα γαλλικά τέλεια.

Ας είναι ευλογημένος ο Θεός: το χειρουργείο είχε εγκατασταθεί και

**επανδρωθεί. Ιδού το ωράριο
εργασίας: κάθε πρωί, στις 8.30',
όσο η κυρία Σβάιτσερ απολύμεινε
τα χειρουργικά της σύνεργα και ο
γιατρός έκανε τις τελευταίες του
προετοιμασίες, ο Ιωσήφ διάβαζε
στους συγκεντρωμένους ιθαγενείς
(στη διάλεκτο Γκαλόα και Παχουέν)
αυτόν το δυσάρεστο εξάλογο, ενώ
εκείνοι, πυκνώνοντας ολοένα τις
ουρές μπρος απ' την παράγκα,
κουνούσαν τα κεφάλια τους, για να
δείξουν πως καταλάβαιναν:**

- 1) Απαγορεύεται αυστηρά να φτύνετε έξω απ' το σπίτι του γιατρού.**
- 2) Όσοι περιμένετε δεν πρέπει να μιλάτε μεταξύ σας φωναχτά.**
- 3) Οι άρρωστοι και οι συγγενείς τους πρέπει να φέρνουν μαζί τους αρκετό φαΐ για ολόκληρη μέρα, επειδή δεν ξέρουν πότε θα εξεταστούνε.**

- 4) Όποιοι μένουν τη νύχτα στο σταθμό της ιεραποστολής δίχως άδεια του γιατρού, θα διώχνονται χωρίς φάρμακο. (Συχνά οι άρρωστοι, που έρχονταν από μακρινές περιοχές, βγάζανε απ' τις αίθουσες του σχολείου τους μαθητές, για να πάρουνε τις θέσεις τους).
- 5) Πρέπει να επιστρέφονται τα μπουκαλάκια και τα τενεκεδάκια, που δίνονται με φάρμακα.
- 6) Μόνο επείγουσες περιπτώσεις θα εξετάζονται απ' τα μέσα του μηνός, όπου ανεβαίνει το βαπόρι και ώσπου να κατεβεί, γιατί ο γιατρός γράφει στην Ευρώπη να του στείλουν άλλα πολύτιμα φάρμακα. (Το βαπόρι έφερνε την ευρωπαϊκή αλληλογραφία στα μέσα του μηνός και στην επιστροφή του έπαιρνες τις απαντήσεις).

Σπρωχνόταν εκεί, μπρος απ' την παράγκα, κάτω απ' τον εξαντλητικό ήλιο, το πλήθος της κολυμπήθρας του Σιλβάμ: λεπροί, ελονοσιακοί, σκελετωμένοι απ' την αρρώστια του ύπνου, από το μπέριμπέρι, πολλοί δυσεντερικοί, άλλοι με γαγγραινιασμένα έλκη, νεφρικοί, φρενοπαθείς, φυματικοί, τραχωματικοί, τραυματισμένοι από τα θηρία, ρευματικοί, πολλοί με καρδιοπάθειες, όγκους, δερματίτιδες, λογής ψυχασθένειες και καταληψίες. Η εξέταση ήταν φοβερά κουραστική, επειδή ο γιατρός έπρεπε να μαντεύει περισσότερα απ' όσα μπορούσε να εκφράσει για την αρρώστια του ένας πρωτόγονος που συνήθιζε να αποδίνει τα συμπτώματά της και τους πόνους του σ' ένα σκουλήκι κινούμενο αδιάκοπα μέσα του...

ΣΤΙΣ δώδεκα το μεσημέρι ο Ιωσήφ ανάγγελλε: “ο γιατρός πάει να φάει”. Τότε οι άρρωστοι σκορπίζονταν στις γύρω σκιές, για να μασουλήσουν τις μπανάνες τους ή τα καπνιστά ψάρια τους. Οι υπόλοιπες όμως τέσσερις ώρες –απ’ τις δυο έως τις έξι το βράδυ– δεν ήταν αρκετές, για να εξεταστούνε όλοι οι άρρωστοι. Έτσι, πολλοί αναγκάζονταν να διανυκτερεύουν, αφού η εξέταση με λάμπα ήταν αδύνατη, απ’ τα κουνούπια που σηκώνανε σύννεφο γύρω τους. Μ’ όλη, ωστόσο, την προσπάθειά τους, δεν πρόφταιναν να εξετάσουν περισσότερους από 30-40 τη μέρα. Για ν’ αποφεύγεται μια δεύτερη άσκοπη εξέταση, ο άρρωστος εφοδιαζόταν μ’ ένα αριθμημένο στρογγυλό χαρτονάκι, όπου επάνω του σημειωνόταν η αρρώστια του, όσα φάρμακα είχε

πάρει κι οι οδηγίες πώς να τα χρησιμοποιήσει. Ωστόσο, πάντα ο γιατρός είχε την ανησυχία, πως ο άρρωστος θα κατάπινε μονομιάς το φάρμακο ή θάτρωγε την αλοιφή του.

Μεγάλο αγώνα κάνανε στο ιατρείο –φτάνοντας και σε αυστηρές κυρώσεις– για ν' αναγκάζουν τους αρρώστους να επιστρέφουν τα μπουκαλάκια και τα κουτιά, αφού μόνο μ' αυτά μπορούσαν να προφυλάξουν τα φάρμακα απ' τη διαβρωτική υγρασία. Μάταια όμως. Οι περισσότεροι –παρακούοντας κι από τη φυσική κλεπτομανία τους– τα κρατούσαν περνώντας τα στο λαιμό τους σαν φυλαχτά. Κι όμως, ύστερα από μια τόσο αφόρητα ζεστή μέρα, που τη διαδεχόταν μια νύχτα το ίδιο ζεστή, χωρίς ένα ποτήρι δροσερό νερό ή μια υποψία

φύσημα απ' τη ζούγκλα, ο Αλβέρτος Σβάιτσερ πέφτοντας κατάκοπος στο κρεβάτι να κοιμηθεί αισθανότανε τέτοια εσωτερική αγαλλίαση, ώστε να γράψει στην αδελφή του: “Μ' όλα αυτά είμαι πολύ ευτυχής, που βρίσκομαι στην πρωτοπορία του βασιλείου του θεού...”. Μετά από εννιά μήνες μπορούσε πια ν' αναγγείλει στους φίλους της Ευρώπης, πως είχε νοσηλεύσει πάνω από δυο χιλιάδες άτομα.

Σπύρος Μελάς

[Ο Κολοκοτρώνης μέλος της Φιλικής]

Ο «Γέρος του Μοριά», από όπου είναι παρμένο το απόσπασμά μας, είναι μια μυθιστορηματική βιογραφία του Κολοκοτρώνη. Σ' αυτό ο

συγγραφέας αφηγείται ένα σπουδαίο γεγονός από τη ζωή του μεγάλου αγωνιστή. Μετά την καταδίωξή του από την Πελοπόννησο ο Κολοκοτρώνης εγκαταστάθηκε στη Ζάκυνθο. Εκεί ανέλαβε υπηρεσία ως αξιωματικός σε στρατιωτικό σώμα από εθελοντές Έλληνες που είχαν συγκροτήσει οι εκεί Άγγλοι.

Αμα διαλύθηκαν τα συντάγματα κι έσβησε κάθε στρατιωτική ζωή στα Εφτάνησα ο μοναχός από τους καπεταναίους, που δεν τα 'χασε και δε γύρεψε από κανένα βοήθεια, ήταν ο Κολοκοτρώνης. Άλλαξε με την πιο μεγάλη ευκολία το σπαθί του πολεμάρχου με το κατάστιχο*.

***κατάστιχο:** βιβλίο λογαριασμών που χρησιμοποιούν οι έμποροι.

Κανένας δεν ήταν πιο κοσμοαγάπητος απ' αυτόν. Τον ήξεραν, τον έδειχναν, τον τιμούσαν. Κανένας δεν παραξενευόταν να τον βλέπει πάλι στα εμπόρια. Από τα δεκαπέντε χρόνια που 'μεινε στη Ζάκυνθο, τα έξι μονάχα έκαμε αξιωματικός και πολεμιστής. Όλα τ' άλλα δούλευε. Ήταν τίμιος στις δοσοληψίες του. Η αγορά τον εμπιστευόταν. Δεν είχε τον αντιπαθητικό αέρα του επαγγελματία παλικαρά. Ήταν πολύ σεμνός.

Ζούσε με την οικογένειά του σ' ένα σπιτάκι, πίσω από το αρχοντικό του Ρώμα, κοντά στην εκκλησία του Αγίου Λουκά. Ήταν καθάριο, γεμάτο αγάπη αρχαία, πατριαρχική. Στο θρόνο της βασίλισσας και της Αγίας, μέσα σε τούτο το ιερό, είχε τη γριά μάνα του, την “καπετάνισσα”, που τον ακολούθησε στην

εξορία. Γύρω απ' τη χιονισμένη, σεβάσμια μορφή της, που τη λάτρευε σαν εικόνισμα, βουίζει το εύθυμο μελίσσι της οικογένειας: η γλυκιά κι υποταγμένη Κατερίνα, η γυναίκα του, οι δυο του θυγατέρες, η Γεωργίτσα κι η Ελένη, ο Πάνος, παλικάρι δέκα οχτώ χρονών, ο Γιάννης λίγο μικρότερος και τέλος το στερνοπαίδι του, με τ' όνομα το δοξασμένο του παππού –Κωνσταντίνος– που το λένε χαϊδευτικά Κολίνο. Είναι περήφανος, που έχει ασφαλίσει μια ήσυχη κι όχι στερημένη ζωή στη χαροκαμένη “καπετανισσα”, που υπόφερε τόσα και τόσο γι' αυτόν. Κι ευτυχισμένος, που μπορεί να κάμει λιγότερο πικρή την ξενιτιά στην αγαπημένη του γυναίκα με τις περιποιήσεις του και ν' ανατρέφει τα παιδιά του, όπως θέλει αυτός. Μονάχος τα

βαφτίζει στην κολυμπήθρα του Χριστού και της Ελλάδας. Είναι να τα ζηλέψουν αρχοντόπουλα για τον τρόπο, που τ' ανασταίνει. Τους έχει τους καλύτερους δασκάλους –ο Μαρτελάος, που τα μαθαίνει γράμματα, είναι φημισμένος δάσκαλος του Φώσκολου και του Σολωμού.

Ο Πάνος λείπει τους περισσότερους μήνες. Έχει πάει στην Κέρκυρα, στην Ακαδημία. Είναι ο σοφός του σπιτιού. Ο πρώτος νέος του καιρού του. Ο Μοριάς δεν μπορούσε να δείξει πιο διαβασμένο Έλληνα.

Είναι καμάρι του νησιού αυτά τα Ελληνάκια, όταν με τα χιονάτα φουστανελάκια τους και τα τσαρουχάκια τους πηγαίνουν με τη γιαγιά, τον πατέρα, τη μάνα, τις αδελφάδες τους ταχτικά, κάθε Κυριακή, στην εκκλησία. Ο Μαρτελάος ανεβαίνει

πολύ συχνά στον άμβωνα, για να κηρύξει. Ο Κολοκοτρώνης με τα Κολοκοτρωνάκια μένουν κι ακούνε με κατάνυξη. Το φλογερό κήρυγμα έχει στα στήθη των Κολοκοτρωναίων αντίλαλο καθαρά εθνικό· δε βλέπουν μπροστά τους παρά Τούρκους. Αυτούς θέλουν να σαρώσουν από την Ελλάδα.

Ο Αλή πασάς στέλνει αυτόν τον καιρό επίτηδες στη Ζάκυνθο τον γραμματικό του Μάνθο Οικονόμου: Να προσκαλέσει τον Κολοκοτρώνη να πάει στα Γιάννινα, να πάρει στην αυλή του όποια θέση θέλει. Ο Κολοκοτρώνης δε δέχτηκε να υπηρετήσει το “μεγάλο θεριό” της Ηπείρου, όπως έλεγε τον Αλή.

Ο πόθος να τραβήξει το σπαθί για την Ελλάδα και μονάχα γι' αυτήν, θέριευε κάθε μέρα πιο ζωντανός κι ακράτητος μέσα του. Με

πόνο βαθύ σήκωνε τα μάτια του
κατά τα βουνά του Μοριά και μουρ-
μούριζε αναστενάζοντας:

– Αχ! δε θα ξανάρθει το σεφέρι;^{*}
Δε θ' αντιλαλήσει πάλι στις ράχες
το τουφέκι το κολοκοτρωναίικο;

Έπαιρνε πολλές φορές το στερ-
νοπαίδι του, τον Κολίνο, από το
χεράκι κι ανέβαιναν το δρόμο του
Κάστρου. Του 'δειχνε μακριά τα
βουνά του Μοριά, με τις σταχτογά-
λαζες κορφές στην ψιλή γάζα της
πάχνης:

– Εκεί έζησαν οι πρόγονοί μας,
του 'λεγε: αυτός ο τόπος στενάζει
τώρα κάτω απ' το ζυγό.

Το λαϊκό τραγούδι έχει κάμει
αθάνατες τούτες τις στιγμές και τη
σιωπηλή, βαθιά συγκίνησή τους:

* σεφέρι: εκστρατεία, πόλεμος

“Τι έχεις, πατέρα μου και κλαις και βαριαναστενάζεις;

– Βλέπω τη θάλασσα πλατιά και το Μοριά αλάργα, με πήρε το παράπονο και το μεγάλο ντέρτι...”.

Δεν απελπιζόταν όμως ποτέ! Περισσότερο από κάθε άλλη φορά η πίστη του ήταν ασάλευτη πως μια μέρα θ' άστραφτε σ' αυτά τα βουνά η ρομφαία της λευτεριάς. Μα πώς; Σ' αυτή την ερώτηση, που 'ταν γεμάτη αγωνία, έλαβε τέλος την απόκριση ένα πρωί του 1818.

Ο Αναγνωσταράς, από τους καπεταναίους που είχαν ανέβει στην Πετρούπολη να γυρέψουν από τον Τσάρο μιστούς, που είχαν να λάβουν από τον καιρό που υπηρετούσαν στα Εφτάνησα, είχε γυρίσει τώρα μαζί με το Χρυσοσπάθη και το Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στα μυστήρια της Φιλικής και σταλ-

μένος να κατηγήσει κι άλλους.
Είχαν βγει κρυφά στην Ύδρα κι
αγνώριστοι μένανε στο σπίτι του
Καλαβρυτινού Νικηφόρου Παμπού-
κη, που ήταν δάσκαλος στο υδραί-
ικο σχολείο. Το πρώτο που σκέφτη-
καν ήταν να μπάσουν στη Φιλική
Εταιρεία τον Κολοκοτρώνη. Του
'στειλαν πρόσκοπο τον Πάγκαλο. Ο
Αναγνωσταράς του 'χε δώσει για
καλό και για κακό κι ένα γράμμα. Ο
Κολοκοτρώνης τον θυμόταν κά-
πως. Ξαφνιάστηκε όμως, άμα τον
είδε. Τον τράβηξε σ' έναν εξοχικό
περίπατο. Όταν άρχισε να του κά-
νει το συνηθισμένο ψάρεμα στους
κατηχουμένους, ο Κολοκοτρώνης
τον έκοψε ανυπόμονα:

– Πες μου τα όλα, μίλα ξάστερα!
Δεν ταιριάζουν σ' εμένα λόγια λοξά.

Είναι χρόνια που προσμένω τέτοιο χαμπέρι.*

Του τα είπε όλα. Φως άστραψε μέσα του. Η ιδέα μιας πανελλήνιας συνωμοσίας, που να ενώνει πολιτικούς κι ιερωμένους, εμπόρους και ναυτικούς, οπλαρχηγούς και προεστούς –μιας συνωμοσίας, που θα χτυπούσε απ' ολούθε και μ' όλους τους τρόπους τον τύραννο, με δυνάμεις ελληνικές, χωρίς μάταιη ελπίδα για ξένη βοήθεια– του φαινόταν η μόνη σωτηρία. Είδε μπροστά του το δρόμο του λυτρωμού. Γύρεψε στη στιγμή να ορκιστεί.

– Εγώ, η οικογένειά μου, τ' άρματα μου, το αίμα μου, ό,τι έχω, είναι για την Ελλάδα.

*** χαμπέρι: είδηση.**

Τράβηξαν κάτω το δρόμο της Μπάχαλης με τις μύριες ομορφιές: Τριγυρισμένο από καρυδιές, ελιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές, λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα και λουλούδια είναι ένα εκκλησάκι, ο Άγιος Γεώργιος των Λατίνων. Δεν έχει καμιά σχέση με τους δυτικούς. Λατίνοι λέγονταν η οικογένεια που το 'χτισε. Ήταν το αγαπημένο εκκλησάκι του Κολοκοτρώνη. Σ' αυτό είχε βαφτίσει όσα παιδιά είχεν αποκτήσει στη Ζάκυνθο. Σ' αυτό το εκκλησάκι τράβηξε ο Κολοκοτρώνης τον Πάγκαλο, για να δώσει μπροστά του το μεγάλο όρκο.

Ο παπάς ήταν δικός τους. Ήταν ο Ηπειρώτης Άνθιμος Αργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στη Ζάκυνθο, κατατρεγμένος από τον Αλή πασά. Αυτός όρκιζε όλους τους φιλικούς και κρατούσε τακτικό

αρχείο. Απάνω σ' ένα σκεβρωμένο, παλιό εικονισματάκι με τρεις σβησμένες μορφές, έβαλε το πλατύ μεγάλο χέρι του ο ελευθερωτής των ραγιάδων να δώσει τον όρκο. Είναι γονατιστός, σκυμμένος μπροστά στο μεγαλείο της ιδέας. Το μεσόφωτο της εκκλησίτσας εξαϋλώνει τις τρεις μορφές. Κορμιά δεν υπάρχουν. Ψυχές λειτουργάνε. Μια μια ξαναγουρίζουν τις φοβερές λέξεις του όρκου οι αντίλαλοι απ' όλες τις γωνιές, που 'ναι γεμάτες σκοτάδι και μυστήριο. Και τις μεγαλώνουν, τις πληθαίνουν. Σαν να 'ναι μπροστά όλα τα μαύρα κοπάδια των ραγιάδων και να ορκίζονται μαζί του. Ανήσυχτοι φτερουγίζουν κάτω από το θόλο οι αντίλαλοι αυτοί σαν πουλιά, που γυρεύουν ανοιχτό διάβα να πετάξουν στην Ελλάδα, να κράξουν σε συναγερμό τα σύγνεφα

της μεγάλης τρικυμίας. Ύστερα οι φράσεις για την πατρίδα κόβονται από στεναγμούς και αναφιλητά. Και τώρα σιωπή βαθιά και κατανουχτική.

Το μυστήριο έχει τελειώσει. Ο Κολοκοτρώνης γυρίζει αλλαγμένος στο σπίτι του. Πότε είναι αλαφρός, χαρούμενος, πετάει. Και πότε πέφτει άξαφνα σε συλλογή. Τον βλέπουν για πρώτη φορά, ύστερα από μήνες, να κοιτάζει να συγυρίζει τ' άρματά του. Κατεβαίνει στο κατώγι και εξετάζει μη λείπει τίποτ' από τη σέλα, την όμορφη, που 'χει από το σύνταγμα του Δούκα της Υόρκης. Δεν είναι ήσυχος πια. Συνήθιζε να πηγαίνει ν' ακούει το Μαρτελάο και τον Καλύβα, όταν έκαναν μάθημα. Τώρα του φαίνεται πως δεν λένε τίποτε. Ονειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νίκες, θάνατο.

Μια μέρα είναι στην τάξη του Καλύβα. Τον ακούει που κάνει μάθημα. Απάνου στην έδρα είν' ένα χοντρό βιβλίο –μια πολύτιμη έκδοση. Άξαφνα του φωνάζει:

– Τι τα μαθαίνεις αυτού τα παιδιά; Να, ετούτο να τα μάθεις! Και χύνεται στο βιβλίο και θέλει να σχίσει τα φύλλα του, για να δείξει σε δάσκαλο και μαθητές πώς φτιάχνουν τα χαρτούτσα, τα φυσέκια της μπαρούτης για το ντουφέκι. Κι είδαν κι έπαθαν να γλιτώσουν το βιβλίο από τα χέρια του.[...]

Παύλος Νιρβάνας

[Γλωσσική αυτοβιογραφία]

Όπως το λέει και ο τίτλος, σ' αυτό το κείμενο ο Νιρβάνας αυτοβιογραφείται μέσω της γλώσσας, θυμάται δηλαδή πώς μυήθηκε από μικρός στα μυστήρια της καθαρεύουσας κι έμαθε να μιλάει με πομπώδεις, μα χωρίς περιεχόμενο, εκφράσεις, εντυπωσιάζοντας τους αφελείς και αποκτώντας φήμη “λογίου νέου”. Και θυμάται ακόμα πώς τελικά αποφάσισε να πετάξει από πάνω του όλη αυτή την ψεύτικη πανοπλία αγκαλιάζοντας την αλήθεια της δημοτικής γλώσσας. Αυτό τον έκανε να χάσει τη φήμη

του, αλλά τον έφερε κοντά στην αληθινή σοφία που είναι η απλότητα και η ειλικρίνεια. Το κείμενο αναφέρεται στο πρώτο μέρος.

Υστερα από κάμποσο καιρό, ο πατέρας του με πήρε μια μέρα στα γόνατά του και μου είπε, πως είναι καιρός ν' αρχίσω να μαθαίνω γράμματα. Αφού το είπε ο πατέρας θα ήτανε σωστό. Μέρα-μέρα, νύχτα-νύχτα. Είχα την ιδέα και την έχω ακόμα, πως ο πατέρας μου τα ήξερε όλα, καλύτερα κι από το θεό. Δεν τολμούσα ποτέ να ρωτήσω το γιατί. Ρώτησα μονάχα τη μητέρα μου: Γιατί θα τα μάθω τα γράμματα; Κ' εκείνη φαίνεται, πως δεν ήξερε καλά καλά το γιατί. Μου είπε μονάχα: “Άνθρωπος αγράμματος ξύλον απελέκητον”. Δεν κατάλαβα τίποτε.

Το μόνο, που έκανα, ήτανε να προσέχω από τότε στα ξύλα, ποια είναι πελεκημένα και ποια απελέκητα. Κ' επειδή βαρυόμουνα τους νεοτερισμούς, και τα γράμματα με τρόμαζαν λιγάκι, μου φαινότανε πως τα απελέκητα ξύλα ήσαν πιο όμορφα απ' τα πελεκημένα. Μα δεν τολμούσα να το πω.

Την άλλη μέρα ήρθε ο δάσκαλος. Ήταν ένας νέος λιγνός, κιτρινιάρης, σπανός. Η μητέρα μου τον έλεγε δασκαλάκη. Αυτός μου άρεσε. Όπως ήμουνα κι εγώ παιδάκι, ο δα-σκαλάκης δεν με φόβιζε τόσο. Μου φαινότανε σαν παιγνίδι.

Ο δασκαλάκης μου 'φερε κάτι πλάκες, τετράδια, πετροκόντυλα και μολύβια. Τέτοια παιγνίδια δεν είχα ιδεί ακόμη· τα πήρα στο χέρι μου, τα στριφογύριζα και τα

καμάρωνα. Ο δασκαλάκης πήρε δύο καρέκλες, τις έβαλε κοντά στο τραπέζι, δίπλα δίπλα, κάθισε κοντά μου και μου είπε κάποια λόγια, που δεν τα θυμάμαι. Δεν ξέρω γιατί, μα όταν άρχισε να μου μιλεί, θυμήθηκα το Ναπολιτάνο τον ψαρά και μ' έπια-σαν τα γέλια. Ο δασκαλάκης με χάιδεψε στην πλάτη με καλοσύνη, η μητέρα μου με μάλωσε. Ο δασκα-λάκης είπε τότε –το θυμούμαι καλά:

– Μη το μαλώνετε κυρία. Έτσι είναι όλα τα παιδάκια. Όταν αρχίσουν να μαθαίνουν ελληνικά, τους φαίνονται παράξενα και γελούνε. Ύστερα συνηθίζουν.

Και ξανάρχισε:

– Πρόσεξε, παιδί μου. Τα στοιχεία του αλφαβήτου της ελληνικής γλώσσας είναι είκοσι και τέσσερα τον αριθμόν.

Εμένα με ξανάπιασαν τα γέλια.

– Πες το και συ, παιδί μου...

Ξαναείπε ο δασκαλάκης.

Το ξαναείπα.

– Σιγά-σιγά θα το συνηθίσεις. Δεν σου το είπα εγώ;

Ο δασκαλάκης είχε δίκιο. Συνήθισα.

Μήπως δεν είχα συνηθίσει και το

μουρουνόλαδο; Όχι μόνο συνήθι-

σα, μα σε λίγο καιρό έπαιζα στα

δάχτυλα παρατατικούς, υπερσυντέ-

λικούς, μέσους μέλλοντες, δυικούς

αριθμούς· τω ανθρώπω, τοιν

ανθρώποιν, και χίλια δυο πράματα,

που δεν τα θυμούμαι σήμερα. Άρ-

χισα να γίνομαι σοφός. Σε μισό

λεπτό έκλινα τον: άνθρωπο, σε δυο

λεπτά το: τύπτω, τύπτεις. Η γλώσ-

σα μου γύριζε σαν σφοντύλι. Απ' τα

παιδιά είχα μάθει να λέω γρήγορα

κι άλλα πράματα: “Άσπρη πέτρα

ξέξασπρη απ' τον ήλιο ξεξασπρό-

τερη, εκκλησιά πελεκητή, μαρμαρο-
κοντυλοπελεκητή”, και άλλα. Μια
φορά μάλιστα, που πήρα τον κατή-
φορο σ' ένα συνηρημένο: “χρύσε-
ος, χρυσούς, του χρυσέου
χρυσού...” δεν ξέρω πώς κόλλησα
στο τέλος: “Και ποιος την εμολυβο-
κοντυλοπελέκησε;...” με μια γρηγο-
ράδα καταπληκτική.

Ο δασκαλάκης μου χτύπησε μια
με το χάρακα το κεφάλι. Ήταν η
πρώτη φορά που με 'δειρε.

Ωστόσο ήμουνά πρώτος στη
γραμματική. Πολλές φορές έλεγα
μέσα μου: γιατί τάχα να τα μαθαίνω
όλα αυτά τα πράγματα; Μα ντρεπό-
μουνά και να ρωτήσω, μήπως με
περάσουν για κουτό. Έτσι θα είναι,
έλεγα. Πρέπει να τα μάθω. Όπως
πρέπει να βγάζω το καπέλο μου
όταν μπαίνω σ' ένα σπίτι, να τρώω
με το πιρούνι και όχι με τα χέρια, να

σηκώνομαι όταν μπαίνουν μεγαλύτεροί μου, καθώς έλεγε ο πατέρας, έτσι έπρεπε να μάθω και τους υπερσυντέλικους. Το πήρα απόφαση. Τίποτε πια δεν μου 'κανε εντύπωση.

Πλησίαζε σε λίγο η πρωτοχρονιά, θυμούμαι. Τ' άλλα χρόνια, εκείνο το πρωί, πήγαινα στον πατέρα και τη μητέρα μου, τους φιλούσα το χέρι και τους έλεγα: “Χρόνια πολλά, να ζήσετε”. Κι έπαιρνα τα δώρα μου μ' ένα φιλί. Τώρα όμως ήμουν γραμματισμένος. Ο δασκαλάκης μου είπε πως πρέπει να κάνω ένα γράμμα συγχαρητήριο στους γονείς μου και να το δώσω ο ίδιος το πρωί πρωί.

– Μα γιατί να κάνω γράμμα; του είπα. Μήπως θα το στείλω με το ταχυδρομείο; Δεν είναι καλύτερα να τα πω;

– Όχι, παιδί μου, είπε ο δασκαλάκης. Δεν είσαι ακόμη δυνατός στα ελληνικά και δε θα μπορέσεις να τα πεις. Πιάσε και γράψε.

Μου υπαγόρευσε, έγραψα, το διόρθωσε, το αντίγραφα και το άλλο πρωί το πήγα στον πατέρα μου, χωρίς να βγάλω λέξη. Στεκόμουν ορθός σα στρατιώτης. Ο πατέρας μου διάβασε το γράμμα και δάκρυσε. Με φίλησε και μου 'δωσε μια λίρα. Πρώτη φορά που πήρα τέτοιο μεγάλο δώρο. Και είπα μέσα μου: “Ξέρουν αυτοί τι λένε. Οι υπερσυντέλικοι βγάζουν χρυσάφι”. Ο πατέρας μου το είχε φυλάξει το γράμμα αυτό σαν κειμήλιο. Είναι λίγος μάλιστα καιρός, που το βρήκα στα χαρτιά του και σας το διαβάζω, για να κλάψετε και σεις:

“Πότνιοι γεννήτορες,

**Επί τη πρώτη του ενιαυτού, ανά-
πλεως συγκινήσεως και ευγνωμο-
σύνης, ανθ' ων πολλά τε μέ ηγαπή-
σατε, πολλά τε δ' ευ εποιήσατε, ε-
πεύχομαι υμίν υγείαν, ευτυχίαν και
παν το καταθύμιον.**

**Έρρωσθε
Ο εσαεί ευγνώμων υιός”¹**

**Και το συγκινητικό αυτό κείμενο έ-
φερε την υπογραφή μου, με ωραία,
καλλιγραφικά γράμματα.**

**1. Μετάφραση: Σεβαστοί μου γο-
νείς. Με την πρώτη του χρόνου,
γεμάτος από συγκίνηση και ευγνω-
μοσύνη για την πολλή αγάπη και
τις ευεργεσίες σας προς εμένα, σας
εύχομαι υγεία, ευτυχία, και κάθε πο-
θητό. Να είστε καλά. Με παντοτινή
ευγνωμοσύνη, ο γιος σας.**

Από τότε, πρέπει να τ' ομολογήσω, η αγάπη και η υπόληψή μου για όλους τους παρακειμένους και τους υπερσυντελίκους, με τη λάμψη του χρυσού εικοσαφράγκου, αύξησε σημαντικά. Κι όταν από τα χέρια του δασκαλάκη παραδόθηκα στο σχολείο, όνειρο μου ήτανε να μάθω να γράφω γράμματα σαν εκείνα που μου υπαγόρευσε ο πρώτος μου, ο σπανός δασκαλάκης.

Δεν άργησα να τα καταφέρω. Με τη βοήθεια των κυρίων άρθρων της “Παλιγγενεσίας”, που παίρνανε εκείνο τον καιρό στο σπίτι, και με κάτι σημειώσεις, που κρατούσα από όλες τις λέξεις, που μου χτυπούσαν στο αυτί από τον Ξενοφώντα, τον Ισοκράτη και το Λουκιανό, έγινα “λόγιος νέος”, από μαθητή της πρώτης του Γυμνασίου. Οι εκθέσεις μου στο σχολείο έκαναν

εντύπωση. Ένας καθηγητής μου και αγαπητός μου φίλος τώρα μου είχε γράψει κάτω από μια έκθεσή μου: “Ξένης χειρός όζει”². Θαρρώ, πως το βλέπω ακόμα με κόκκινα ζωηρά χρώματα. Ποτέ στη φιλολογική μου ζωή δεν έλαβε τέτοιο θυμίαμα η φιλοδοξία μου. Η γλώσσα άρχισε να υψώνεται μπροστά μου σαν είδωλο. Τα στοιχεία του αλφαβήτου μου φαίνονταν σαν κάποιες νότες, με τις οποίες έπαιζα μια μουσική, που λίγοι την ήξεραν. Η τυπογραφική μελάνη άρχισε τον ίδιο καιρό να μου γαργαλίζει τη μύτη και ο συγγραφεύς να σκιρτά στα σπλάχνα μου.

2. ...όζει: Μυρίζει ξένο χέρι. Δηλαδή δεν μπορεί να τα έγραψες αυτά μόνος σου.

Δεν είχα αισθανθεί την ανάγκη να πω κάτι τι, που είχα να πω. Ήθελα μόνο και μόνο να γράφω, όπως έγραφε η “Παλιγγενεσία”. Οι φράσεις, οι λέξεις, τα σχήματα του λόγου πετούσαν σα στο νου μου. Ζητούσα ένα σώμα να το ντύσω με τα ωραία αυτά κυριακάτικα φορέματα. Η ψυχή μου δηλαδή έμοιαζε σαν εμπορικό ετοίμων ενδυμάτων. Ήσαν όλα κρεμασμένα, ένα ένα με τη σειρά. Στο τέλος εύρισκα μια έννοια, μια κούκλα. Η κούκλα παρουσιαζότανε μπροστά μου με πρόστυχα, φτωχικά ρούχα.

Είχα την αντίληψη που είχε ο Σούτσος για το Σολωμό¹.

Ιδέαι πλούσιαι φτωχά ενδεδυμένοι

1. Σούτσος: Ο Παναγιώτης Σούτσος ήταν ρομαντικός ποιητής. Αυτός

Της έβγαζα τα κουρέλια της και την έντυνα τα γιορτιάτικα. Παραδείγματος χάριν: “Ένα πρωί περπατούσαμε στο περιγιάλι”. Τα έτοιμα ρούχα αμέσως σ' ενέργεια: Ωραίαν τινά πρωίαν εβαδίζομεν παρά θίνα αλός”. Κ' έτσι έβγαινε ένα έργο. Οι εφημερίδες του τόπου μας την άλλη μέρα μου χαρίζανε την αθανασία.

Ο τίτλος του “λογίου νέου” μου ανήκε.

έγραφε για τον Σολωμό και για τον Κάλβο πως είναι μεν μεγάλοι ποιητές, αλλά παραμέλησαν πολύ τη γλώσσα, δηλαδή την καθαρεύουσα. Και συνέχιζε:

Ιδέαι όμως πλούσιαι πτωχά
ενδεδυμένοι
δεν είναι δι' αιώνιον ζωήν
προορισμένοι

Γιώργος Θεοτοκάς

[Ένα έθνος νεόφτωχο]

Το κείμενο είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα τον Γιώργου Θεοτοκά Λεωνής. Το μυθιστόρημα αυτό έχει πολλά αυτοβιογραφικά στοιχεία. Με την αφήγηση της ζωής του Λεωνή και της παρέας του ο συγγραφέας θυμάται και ξαναζεί τα παιδικά του χρόνια στην Πόλη σε μια εποχή παραγμένη από τον Α' παγκόσμιο πόλεμο (1914-1918).

Υστερα άρχισε και περνούσε στους

δρόμους στρατός,² Γερμανοί, Αυστριακοί Τούρκοι· ο κόσμος γέμισε μουσικές και ξιφολόγχες που αστράφτανε. Η Πόλη τρανταζότανε όλη μέρα από το βαρύ βάδισμα των μεραρχιών. Οι ξιφολόγχες περνούσαν ακατάπαυστα σειρές σειρές και χανόντανε. Ήτανε σαν τα στάχια που τα κουνά ο αέρας. Ύστερα περνούσανε πομπές μεγάλα άσπρα αυτοκίνητα που είχανε ζωγραφισμένους κόκκινους σταυρούς στα πλάγια. Όλη την ώρα έφευγε στρατός κι ερχότανε τραυματίες· αυτή η δουλειά δεν τελείωνε ποτέ.

Είχανε πάρει και αρκετά σχολεία, τα καλύτερα, και τα είχανε κάμει νοσοκομεία και αναρρωτήρια για το

2. στρατός: Στον Α΄ παγκ. Πόλεμο οι Τούρκοι ήταν σύμμαχοι με τους Γερμανούς.

στρατό. Το περιβόητο Λύκειο κανείς δεν το καταδεχότανε, γιατί ήτανε σαράβαλο σωστό· το Ζωγράφειο όμως το είχανε πάρει οι Γερμανοί. Ήταν ακριβώς πίσω από το σπίτι του παππού. Από τα παράθυρα του παππού, σαν πήγαινε ο Λεωνής εκεί να περάσει τη μέρα του, έβλεπε την αυλή του Ζωγραφείου, όπου άλλοτε έπαιζαν οι μαθητές και τις τάξεις που είχανε γίνει κοιτώνες και τους Γερμανούς που μπαινόβγαιναν με τις πιτζάμες και με ξυρισμένα κεφάλια. Καμιά φορά τον έπαιρνε το μάτι τους και του φώναζαν διάφορα αστεία, μα αυτός δεν ανταποκρινότανε. Ούτε ήξερε δα τη γλώσσα τους. Είχανε και μια μεγάλη εικόνα του αυτοκράτορά τους, σε μια από τις τάξεις, με κράνος και με όλα του τα παράσημα και μ'

εκείνα τα ονομαστά μουστάκια του που ήτανε μυτερά σαν ξιφολόγχες και στριμμένα προς τα απάνω. Από καιρό σε καιρό τους έπιανε μεγάλο κέφι κι έπαιζαν μαξιλαριές και γελούσαν. Η γιαγιά τότες έλεγε:

– Παιδιά είναι οι καυμένοι. Ποιος ξέρει τι να γίνονται οι μανάδες τους!

Ο Λεωνής καταγινότανε πολύ με τις γλάστρες της γιαγιάς, κυρίως με τις γαριφαλιές, τις πότιζε, τις παρακολουθούσε, μετρούσε τα μπουμπούκια, ειδοποιούσε, όταν άνοιγαν καινούρια λουλούδια.

Οι φίλοι του δεν αγαπούσαν τα λουλούδια, είχαν το νου τους σε άλλα πράγματα. Ο Πάρης δε σκοτιζότανε αληθινά για τίποτα παρά μονάχα για τα πολεμικά παιχνίδια στον Κήπο. Ο Δήμης περνούσε τον καιρό του με κατεργαριές. Ο Μένος πάλι το είχε ρίξει στα πολιτικά. Όλη

την ώρα δημιουργούσε ζητήματα, από τότε που είχε αρχίσει ο πόλεμος κι είχε γίνει υποχρεωτικό το μάθημα των τουρκικών. Τον καλούσε στον πίνακα ο κ. Νικολετόπουλος ο τουρκοδιδάσκαλος. Ο Μένος έβγαινε στον πίνακα, ντυμένος με μια μαύρη ποδιά, παχύς, αχτένιστος, μουντζουρωμένος με κιμωλία, και κοίταζε το δάσκαλο σαν χαζός. Υπαγόρευε ο κ. Νικολετόπουλος. Ακίνητος ο Μένος. Τότες ο κ. Νικολετόπουλος ρωτούσε:

- Μενέλαε, γιατί δεν ξέρεις το μάθημά σου;

Κι ο Μένος αποκρινότανε στερεότυπα:

- Ο μπαμπάς μου μου είπε να μην μαθαίνω τούρκικα.

Ο κ. Νικολετόπουλος σηκωνότανε από την έδρα, του έδινε ένα γερό μπάτσο κι έλεγε:

– Αν η Κυβέρνηση μας κλείσει το σχολείο, ο μπαμπάς σου θα έρθει να μας το ανοίξει;

Ο Μένος γυρνούσε στη θέση του κόκκινος σαν βρασμένος αστακός και ο κ. Νικολετόπουλος έσκυβε επάνω στον κατάλογο και του έβαζε ένα μεγάλο μεγάλο μηδενικό. Η σκηνή αυτή είχε επαναληφτεί ένα σωρό φορές. Το ίδιο ο Μένος είχε όρεξη να κάμει ένα επεισόδιο τη μέρα που είχε έρθει ο Αυτοκράτορας των Γερμανών.

Τη μέρα εκείνη όλο το Λύκειο είχε συνταχτεί σ' ένα πεζοδρόμιο του Γαλατά, οι καθηγητές κι οι δάσκαλοι επικεφαλής, ήτανε διαταγή. Επίσης η διαταγή έλεγε πως, όταν θα περνούσε ο αυτοκράτορας, έπρεπε όλοι να φωνάξουνε ζήτω. Τριγύρω ήτανε άλλα σχολεία και κόσμος στα πεζοδρόμια και στα παράθυρα,

στρατός παραταγμένος με ξιφολόγχεις, χωροφύλακες απάνω στα άλογα. Τα σπίτια ήτανε φορτωμένα σημαίες. Όλοι περίμεναν κι έμοιαζαν λιγάκι φοβισμένοι.

– Εγώ δε θα φωνάξω ζήτω, μουρμούριζε και ξαναμουρμούριζε ο Μένος πεισματωμένος. Ο μπαμπάς μου μου είπε πως δεν έπρεπε να φωνάξω.

– Και τι θέλει τέλος πάντων ο μπαμπάς σου;

– Ο μπαμπάς μου θέλει... Ο μπαμπάς μου θέλει... τη “δικαιοσύνη”!

Έξαφνα ακούστηκε ένα μεγάλο πρόσταγμα από μακριά, ένα δεύτερο πρόσταγμα κοντύτερα, ένα τρίτο πρόσταγμα μες στο δρόμο. Τα τουφέκια τραντάχτηκαν καταγής όλα μαζί, οι ξιφολόγχεις άστραψαν απάνω από τα κεφάλια του πλήθους. Σ' ένα γειτονικό δρόμο ξέσπα-

σε μια αόρατη στρατιωτική μουσική, βιαστική, χαρούμενη και λιγάκι αστεία, γεμάτη, θαρρείς, από κατρακυλίσματα τενεκέδων. Ύστερα πέρασαν οι καβαλάρηδες της σουλτανικής φρουράς ντυμένοι από πάνω ίσαμε κάτω στα κόκκινα. Κρατούσανε μεγάλες λόγχες στολισμένες με μικρές κόκκινες σημαίες. Όλο το πλήθος κουνήθηκε κι ο καθένας τσαλαπάτησε το διπλανό του. Πίσω από τους καβαλάρηδες ερχότανε κάτι αυτοκίνητα ανακατωμένα με άλογα, γυμνά σπαθιά, κρήνη. Τα μέταλλα αστράφτανε, οι κόκκινες σημαίτσες κυμάτιζαν στον αέρα χαρωπά. Ο Λεωνής είδε κάμποσους ανθρώπους με μεγάλα μουστάκια, μα ποιος ήταν ο αυτοκράτορας δεν πρόφτασε να καταλάβει.

– Είδες που δεν φώναξα! Καυχήθηκε ο Μένος.

Μα ο Λεωνής είχε ξεχάσει το ζήτημα. “Τον παλιό καιρό, συλλογίζότανε, σ' αυτούς εδώ τους δρόμους περνούσαν οι δικοί μας αυτοκράτορες, τώρα περνά η σάρα και η μάρα”. Εκείνοι ήταν αυτοκράτορες άξιοι του ονόματος, ο Βασίλειος ο Βουλγαροκτόνος, ο Νικηφόρος Φωκάς, ο Ιωάννης Τσιμισκής, ο Μανουήλ Κομνηνός, πανύψηλοι, ντυμένοι στο χρυσάφι σαν δεσποτάδες, με τις ωραίες ξανθές γενειάδες τους, με το σεβάσμιο ύφος τους, που είχες όρεξη να τους φιλήσεις το χέρι, τρομεροί όταν αντίκριζαν τον εχθρό, πράοι και γλυκομίλητοι σαν καλοί πατεράδες, όταν είχαν να κάμουν με φίλους. Ή ο καημένος ο Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος ο γλυκύτατος...

Ο Λεωνής θυμήθηκε τα λόγια του παππού: “Ξέπεσε ο κόσμος!” Επίσης, τώρα με τον πόλεμο, ο παππούς συνήθιζε να λέει: “Εγώ είμαι νεόφτωχος!” Το έλεγε δυνατά, προκλητικά, για να δείξει πόσο λίγο εκτιμούσε τους νεόπλουτους. Έτσι και τα έθνη, φαίνεται, ήτανε νεόπλουτα και νεόφτωχα. “Είμαστε ένα έθνος νεόφτωχο”, συλλογίστηκε ο Λεωνής κι αυτό του έκαμε πολύ καλή εντύπωση. Ήτανε κάτι ευγενικό να είσαι νεόφτωχος, κάτι καθώς πρέπει και περήφανο και σου έδινε ένα ύφος αδικημένο και συμπαθητικό. [...]

Γιώργος Θεοτοκάς

Από το Ημερολόγιο του Λεωνή

Απόσπασμα από το Ημερολόγιο τον Λεωνή. Συζήτηση του Λεωνή με έναν καθηγητή του.

Τυχαία συνάντηση με τον κ. Γκαλιμπούρ στον Κήπο. Με κάλεσε και κάθισα στο τραπέζι του. Συζήτηση για το μέλλον μου.

ΕΚΕΙΝΟΣ. – Από τις εκθέσεις σας παρατηρώ ότι έχετε κάποια κλίση στη λογοτεχνία. Θα πρέπει να την καλλιεργήσετε. Μπορεί μια μέρα να κάμετε κάτι καλό.

ΕΓΩ. – Ίσως γράψω κάτι μια μέρα, αλλά η λογοτεχνία για μένα δεν μπορεί να είναι άλλο τίποτα παρά ένα πάρεργο. Η μεγάλη κλίση μου είναι η ζωγραφική.

ΕΚΕΙΝΟΣ. – Έστω. Καλλιεργήστε τις δυο κλίσεις παράλληλα. Οι δυο αυτές τέχνες συναντιούνται καμιά φορά στο ίδιο πρόσωπο. Κι η ζωγραφική, βέβαια, έχει απέναντι στη λογοτεχνία τούτο το μεγάλο πλεονέκτημα, ότι μιλά μια γλώσσα που την καταλαβαίνουν όλα τα έθνη, δεν έχει ανάγκη από μεταφραστές. Γι' αυτό, άλλωστε, αν πρόκειται μια μέρα να γράψετε, σας συστήνω να γράψετε γαλλικά.

ΕΓΩ. – Νομίζετε ότι είναι σωστό να αρνηθεί κανείς την πατρίδα του;

ΕΚΕΙΝΟΣ. – Δεν είπα τέτοιο πράμα, για όνομα του Θεού!

ΕΓΩ. – Μα το να αρνηθεί κανείς τη γλώσσα του δεν είναι το ίδιο σα να αρνηθεί την πατρίδα του;

ΕΚΕΙΝΟΣ. – Δεν πρόκειται να αρνηθείτε τίποτα, δεν σας συστήνω να γίνετε ένας ψεύτικος Γάλλος και να φοβάστε μην τυχόν καταλάβει κανείς την ξένη καταγωγή σας. Ίσια ίσια, σας λέω να διατηρήσετε την εθνικότητά σας, την εθνική ιδιορρυθμία σας, το ελληνικό σας πνεύμα, τέλος πάντων καθετί που σας κάνει να ξεχωρίζετε ανάμεσα στα έθνη, υπό τον όρο βέβαια αυτό να έχει μια ανθρώπινη αξία. Αλλά ό,τι κι αν διατηρήσετε και, γενικά, ό,τι έχετε να πείτε, νομίζω πως μπορείτε αξιόλογα να το πείτε σε μια διεθνική γλώσσα, απaráλλαχτα όπως ένα πλήθος λόγιοι όλων των εθνών έγραψαν στην αρχαιότητα ελληνικά και στο μεσαίωνα λατινικά.

ΕΓΩ. – Οι παλαιοί δεν είχαν ορισμένα συναισθήματα που έχουμε εμείς ή δεν τα είχαν τόσο αναπτυγμένα.

ΕΚΕΙΝΟΣ. – Οι παλαιοί, απλούστατα ήταν πιο σοφοί από μας. Ήταν χειραφετημένοι από πολλές προλήψεις* και προκαταλήψεις μας. Ένιωθαν το γράψιμο σαν αυτό που είναι ακριβώς: ένα μέσο για να επικοινωνήσει κανείς με την ανθρωπότητα, με τον ανθρώπινο πολιτισμό όσο το δυνατό πιο πλατιά και πιο αποτελεσματικά.

*** προλήψεις: Γνώμες που έχουν σχηματιστεί στο νου από πριν με την επίδραση εξωτερικών παραγόντων και εμποδίζουν τον άνθρωπο να σκεφτεί και να ενεργήσει ελεύθερα και προσωπικά, να χειραφετηθεί.**

Προτιμούσαν λοιπόν να μεταχειρίζονται γλώσσες έτοιμες, καλλιεργημένες από μεγάλες πνευματικές παραδόσεις και καθιερωμένες, όχι σαν ιδιώματα της μιας ή της άλλης εθνότητας, αλλά σαν όργανα της επικοινωνίας των λαών αναμεταξύ τους, σαν εκφραστικά μέσα ολόκληρων πολιτισμών. Σας παρακαλώ να πιστέψετε ότι δε σας συστήνω τα γαλλικά επειδή είμαι Γάλλος, αλλά επειδή κρίνω αντικειμενικά πως αυτή η γλώσσα έχει περίπου όλες τις ιδιότητες που θα της χρειαζότανε, αν έμελλε να παίξει σήμερα στην Ευρώπη τον ίδιο ρόλο που έπαιξαν άλλοτε τα λατινικά ή τα ελληνικά. Δε σας κάνω εθνική προπαγάνδα, σας είπα και άλλη φορά ότι ο πόλεμος με γιάτρεψε απ' αυτό το είδος τις μανίες.

ΕΓΩ. – Ίσως έχετε δίκιο, αλλά δε μου φαίνεται πως θα κατόρθωνα ποτέ να ακολουθήσω τη συμβουλή σας. Δε δυσκολεύομαι να καταλάβω ένα διεθνιστικό ιδανικό, νομίζω μάλιστα πως είμαι κι εγώ, ως ένα σημείο, αρκετά κοσμοπολίτης, αλλά υπάρχει ένα πράμα που με δένει πολύ στενά με το έθνος μου κι αυτό είναι ακριβώς η γλώσσα. Δεν μπορείτε να φανταστείτε τι είναι αυτή η μεγάλη χαρά που με κατέχει, όταν πάω να γράψω δυο στίχους και νιώθω ότι αγγίζω μια γλώσσα δροσερή, ολοκαίνουρια, ασχημάτιστη, ότι την πλάθω όπως θέλω, ότι συμμετέχω σ' ένα πολύ μεγάλο γεγονός, σ' ένα έργο προορισμένο να ζήσει αιώνες, ίσως χιλιετηρίδες, στη διαμόρφωση μιας καινούριας γλώσσας –και ότι η τόσο νέα αυτή

γλώσσα είναι εξίσου ελληνική όσο και η γλώσσα του Ομήρου!

ΕΚΕΙΝΟΣ. - Μιλάτε σαν ερωτευμένος.

ΕΓΩ. – Ναι, ίσως... Είναι κάτι που, όταν το πρωτόνιωσα, μου φάνηκε σαν να γεννήθηκα μια δεύτερη φορά. Πώς είναι λοιπόν δυνατό να εγκαταλείψω ποτέ τη γλώσσα μου;

ΕΚΕΙΝΟΣ. – Μπορεί να έχετε δίκιο. Αλλά, κι αν δεν έχετε δίκιο, μου αρέσει ο ενθουσιασμός σας. [...]

Μακρυγιάννης

Απομνημονεύματα

[Η απάντηση στο Δεριγνύ]

Εκεί οπού 'φκιανα τις θέσεις εις

τους Μύλους ήρθε ο Ντερνύς* να με ιδεί. Μου λέγει: “Τι κάνεις αυτού; Αυτές οι θέσεις είναι αδύνατες· τι πόλεμον θα κάμετε με τον Μπραΐμη αυτού; – Του λέγω, είναι αδύνατες οι θέσεις κι εμείς, όμως είναι δυνατός ο θεός οπού μας προστατεύει· και θα δείξομεν την τύχη μας σ' αυτές τις θέσεις τις αδύνατες. Κι αν είμαστε ολίγοι εις το πλήθος του Μπραΐμη, παρηγοριόμαστε μ' έναν τρόπο, ότι η τύχη μας έχει τους Έλληνες πάντοτε ολίγους. Ότι αρχή και τέλος, παλαιόθεν και ως τώρα, όλα τα θερία πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε· τρώνε από μας και μένει και μαγιά. Και οι ολίγοι

-
1. **Ντερνύς: Ο φιλέλληνας Γάλλος ναύαρχος Δεριγνύ.**

αποφασίζουν να πεθάνουν κι όταν κάνουν αυτήν την απόφασιν, λίγες φορές χάνουν και πολλές κερδαίνουν. Η θέση οπού είμαστε σήμερα εδώ είναι τοιαύτη· και θα ιδούμεν την τύχη μας οι αδύνατοι με τους δυνατούς. – “Τρε μπιέν”², λέγει και αναχώρησε ο ναύαρχος.

2. Τρε μπιέν: πολύ καλά (Γαλλ.)

[Είστε πολλά ολίγοι]

Ἐκατσα να φάγω ψωμί. Ἦρθαν τέσσεροι αξιωματικοί Γάλλοι μ' ανθρώπους από τη φεργάδα να πάρουνε μέσα τις τουλούμπες¹ και τ' άλλα τους τα πράγματα, να μη χαθούνε οπού θ' άνοιγε ο πόλεμος. Κράτησα τους αξιωματικούς και φάγαμεν μαζί. Μου λένε: “Είστε πολλά ολίγοι κι αυτηνοί πολλοί, οι Τούρκοι, και ταχτικοί² κι αυτήνη η θέση είναι αδύνατη. Ἐχει και κανόνια ο Μπραΐμη και δεν θα βαστάξετε. – Τους λέγω, όταν σηκώσαμεν την σημαίαν αναντίον της τυραγνίας, ξέραμεν ότ' είναι πολλοί αυτηνοί

-
1. τουλούμπα: η αντλία, τρόμπα.
 2. ταχτικοί: εκπαιδευμένοι, οργανωμένοι.

και μαθητικοί³ κι έχουν και κανόνια
κι όλα τα μέσα εμείς απ' ούλα είμα-
στε αδύνατοι· όμως ο Θεός φυλάγει
και τους αδύνατους· κι αν πεθάνο-
μεν, πεθαίνομεν δια την πατρίδα
μας, δια τη θρησκεία μας, και πολε-
μούμεν αναντίον της τυραγνίας· κι ο
Θεός βοηθός. Αυτός ο θάνατος είναι
γλυκός, ότι κανένας δεν θα γένει
αθάνατος· κι όταν ο Χάρος θα 'ρθει
να μας πάρει, όταν θέλει,
άρρωστους και δυστυχείς,
καλύτερα σήμερα να πεθάνομεν”.
Με φίλησε ένας απ' αυτούς και τον
φίλησα κι εγώ. Ύστερα φύγαν.

3. μαθητικοί: εξασκημένοι.

[Το τραγούδι]

Τότε έκατζε ο Γκούρας και οι άλλοι φάγαμεν ψωμί· τραγουδήσαμεν κι ελεντήσαμεν. Με περιεκάλεσε⁴ ο Γκούρας κι ο Παπακώστας να τραγουδήσω ότ' είχαμεν τόσον καιρόν οπού δεν είχαμεν τραγουδήσει – τόσον καιρόν, οπού⁵ μας έβαλαν οι ιδιοτελείς⁶ και 'γγιχτήκαμεν⁷ δια να κάνουν τους κακούς τους σκοπούς. Τραγουδούσα καλά. Τότε λέω ένα τραγούδι:

4. περιεκάλεσε: παρακάλεσε
(ιδιωμ.)

5. οπού: εδώ: από τότε που...

6. ιδιοτελείς: ιδιοτελείς, συμφεροντολόγοι.

7. 'γγιχτήκαμεν: αγγιχτήκαμε, κακοκαρδιστήκαμε.

Ο Ήλιος εβασίλεψε
Ἐλληνά μου, βασίλεψε και το
Φεγγάρι εχάθη
κι ο καθαρός Αυγερινός που πάει
κοντά την Πούλια,
τα τέσσερα κουβέντιαζαν και
κρυφοκουβεντιάζουν
γυρίζει ο ήλιος και τους λέει, γυρίζει
και τους κρένει:

“Εψές οπού βασίλεψα πίσω από
μια ραχούλα,
άκ' σα γυναικεία κλάματα κι αντρών
τα μοιργιολόγια
γι' αυτά τα 'ρωικά κορμιά στον
κάμπο ξαπλωμένα,
και μέσ' στο αίμα το πολύ είν' όλα
βουτημένα.
Για την πατρίδα πήγανε στον Άδη
τα καημένα”.

Ο μαύρος ο Γκούρας αναστέναξε και μου λέγει “Αδελφέ Μακρυγιάννη, σε καλό να το κάμει ο Θεός· άλλη φορά δεν τραγούδησες τόσο παραπονεμένα. Αυτό το τραγούδι σε καλό να μας βγει. – Είχα κέφι, του είπα, οπού δεν τραγουδήσαμεν τόσον καιρόν”. Ότι εις ταρδιά¹ πάντοτες γλεντούσαμεν. Άρχισε ο πόλεμος κι άναψε ο ντουφεκισμός πολύ. Πήρα τους ανθρώπους μου, πήγα εκεί, καθώς ήμουν διορισμένος· και στάθηκα κάμποσο και πολεμήσαμεν. Ήφερα απόξω γύρα τα πόστα².

-
1. ταρδιά: τα ορδιά (εν. το ορδί), τα προσωρινά στρατιωτικά καταλύματα.
 2. πόστο: επίκαιρη θέση.

Πήγα εις το κονάκι³ μας ό,τι έπαιρνε να βασιλέψει το φεγγάρι, να βγάλω τον πεζό⁴ δια την κυβέρνησιν. Έρχονται μου λένε: “Τρέξε, σκοτώθη ο Γκούρας εις το πόστο του. Έριξε αναντίον των Τούρκων· απάνω εις την φωτιάν τον βάρεσαν εις τον αμήλιγγα⁵ και δεν μίλησε τελείως”. Πήγα, τον πήραμεν εις τον ώμο και τον βάλαμε σ' ένα μπουντρούμι, τον συγκύρισε η φαμελιά του και τον χώσαμεν.

-
3. κονάκι: κατοικία. Εδώ: τόπος προσωρινής διαμονής.
 4. τον πεζό: τον πεζοπόρο, ταχυδρόμο.
 5. αμήλιγγα: μηλίγγι, μυαλό.

[Στο πανηγύρι τ' Αγιαννιού]

Έγινα ως δεκατέσσερων χρονών
και πήγα εις έναν πατριώτη μου εις
Ντεσφίνα. Ήταν γιορτή και παγγύρι
τ' Αγιαννιού. Πήγαμεν εις το παγγύ-
ρι·μόδωσε το ντουφέκι του να το
βαστώ. Εγώ θέλησα να το ρίξω,
ετζακίστη. Τότε μ' έπιασε σε όλον
τον κόσμο ομπρός και με πέθανε
εις το ξύλο. Δεν μ' έβαλε το ξύλο
τόσο, περισσότερον η ντροπή του
κόσμου. Τότε όλοι τρώγαν και
πίναν και εγώ έκλαιγα. Αυτό το
παράπρονον δεν ηύρα άλλον κριτή
να το ειπώ να με δικιώσει, έκρινα
εύλογον να προστρέξω εις τον Αϊ
Γιάννη, ότι εις το σπίτι του μόγινε
αυτήνη η ζημιά και η ατιμία.
Μπαίνω την νύχτα μέσα εις την
εκκλησιά του και κλειώ την πόρτα
κι αρχινώ τα κλάματα με μεγάλες

φωνές και μετάνοιες· τ' είναι αυτό
οπούγινε σ' εμένα, γομάρι είμαι να
με δέρνουν; Και τον περκαλώ να
μου δώσει άρματα καλά κι ασημένια
και δεκαπέντε πουγγιά χρήματα και
εγώ θα του φκιάσω ένα μεγάλο
καντήλι ασημένιον. Με τις πολλές
φωνές κάμαμεν τις συμφωνίες με
τον άγιον.

[Τα αγάλματα]

Είχα δυο αγάλματα περίφημα, μια
γυναίκα κι ένα βασιλόπουλο, ίδια-
φαίνονταν οι φλέβες, τόση εντέλει-
αν είχαν. Όταν χάλασαν τον Πόρο,
τα 'χαν πάρει κάτι στρατιώτες, και
στ' Άργος θα τα πουλούσαν των
Ευρωπαίων· χίλια τάλαρα γύρευ-
αν... Πήρα τους στρατιώτες, τους
μίλησα: “Αυτά, και δέκα χιλιάδες

τάλαρα να σας δώσουνε, να μην το καταδεχτείτε να βγουν από την πατρίδα μας. Γι' αυτά πολεμήσαμε”.

[Είμαστε στο εμείς...]

Κι όσα σημειώνω τα σημειώνω γιατί δεν υποφέρνω να βλέπω το άδικο να πνίγει το δίκιο. Διακείνο έμαθα γράμματα εις τα γέγραμματα και κάνω αυτό το γράψιμον το απελέκητο, ότι δεν είχα τον τρόπον όντας παιδί να σπουδάξω· ήμουν φτωχός κι έκανα τον υπηρέτη και τιμάρευα άλογα κι άλλες πλήθος δουλειές έκανα, να βγάλω το πατρικό μου χρέος, οπού μας Χρέωσαν οι χαράμηδες¹ και να ζήσω κι εγώ

1. χαράμηδες: αυτοί που τρώνε άδικα το βίος του άλλου.

σε τούτην την κοινωνίαν, όσο έχω τ' αμανέτι² του Θεού εις το σώμα μου. Κι αφού ο Θεός θέλησε να κάμει νεκρανάσταση εις την πατρίδα μου, να την λευτερώσει από την τυραγνίαν των Τούρκων, αξίωσε κι εμένα να δουλέψω κατά δύναμη λιγότερο από το χερρότερον πατριώτη μου Έλληνα. Γράφουν σοφοί άντρες πολλοί, γράφουν τυπογράφοι ντόπιοι και ξένοι διαβασμένοι για την Ελλάδα –ένα πράμα μόνον με παρακίνησε κι εμένα να γράψω, ότι τούτην την πατρίδα την

2. αμανέτι (και αμανάτι): ενέχυρο για την εξασφάλιση ενός χρέους. Το νόημα είναι ότι ο Θεός μας έδωσε τη ζωή για να κάνουμε το χρέος μας.

έχομεν όλοι μαζί και σοφοί κι αμα-
θείς και πλούσιοι και φτωχοί και
πολιτικοί και στρατιωτικοί και οι
πλέον μικρότεροι άνθρωποι όσοι
αγωνιστήκαμεν, αναλόγως ο κα-
θείς, έχομεν να ζήσομεν εδώ. Το
λοιπόν δουλέψαμεν όλοι μαζί, να
την φυλάμεν κι όλοι μαζί και να μην
λέγει ούτε ο δυνατός “εγώ”, ούτε ο
αδύνατος. Ξέρετε πότε να λέγει ο
καθείς “εγώ”; Όταν αγωνιστεί μό-
νος του και φκιάσει ή χαλάσει, να
λέγει εγώ· όταν όμως αγωνίζονται
πολλοί και φκιάνουν, τότε να λένε
“εμείς”. Είμαστε εις το “εμείς” και
όχι εις το “εγώ”. Και εις το εξής να
μάθομεν γνώση, αν θέλομεν να
φκιάσομεν χωριόν, να ζήσομεν
όλοι μαζί. Έγραψα γυμνή την
αλήθεια, να ιδούνε όλοι οι Έλληνες
ν' αγωνίζονται δια την πατρίδα
τους, δια την θρησκεία τους, να

ιδούνε και τα παιδιά μου και να λένε: “Έχομεν αγώνες πατρικούς, έχομεν θυσίες”, αν είναι αγώνες και θυσίες. Και να μπαίνουν σε φιλοτιμίαν και να εργάζονται εις το καλό της πατρίδας τους, της θρησκείας και της κοινωνίας.

Σκέψις Μακρυγιάννη, (έργο Π. Ζωγράφου), 1836 Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, (αρ. κατ. εισ. 3750 ε')

Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

Απομνημονεύματα

[Το Μισολόγγι εχάθη]

“Την ημέραν των Βαΐων έκαμαν γιουρούσι στο Μισολόγγι·¹ οι ήρωες του Μισολογγιού, σε τόσες χιλιάδες ασκέρι, σε τόσα κανόνια, χαντάκια, καβαλαριά, εγλίτωσαν 2000, και το γυναικόπαιδο έγινε θύμα.

Μας ήρθε είδησις, μεγάλη Τετράδη, εις το δειλινό, που είχε παύσει η Συνέλευσις, και είμεθα εις κάτι

1.γιουρούσι στο Μισολόγγι:
πρόκειται για την Έξοδο (10 Απριλίου 1826).

ίσκιους. Μας ήλθε είδησις ότι το Μισολόγγι εχάθη. Έτσι εβάλαμεν τα μαύρα όλοι, μισή ώρα εστάθη σιωπή που δεν έκρινε κανένας, αλλ' εμέτραε καθένας με τον νουν του τον αφανισμόν μας. Βλέποντας εγώ την σιωπήν, εσηκώθηκα εις το πόδι, και τους ομίλησα λόγια για να εμψυχωθούν. Τους είπα ότι το Μισολόγγι εχάθη ενδόξως, και θα μείνει αιώνας αιώνων η ανδρεία. Εάν βάλομεν τα μαύρα και οκνεύσομεν, θα πάρομεν το ανάθεμα και θα πάρομεν το αμάρτημα των αδυνάτων όλων. Με απεκρίθησαν: “Τι να κάνομεν τώρα, Κολοκοτρώνη;” “Τι να κάμομεν;” του λέγω “Την αυγήν να κάμομεν συνέλευσιν, να αποφασίσομεν κυβέρνησιν πέντε, έξι, οκτώ άτομα δια να μας κυβερνήσουν, και να διαλέξομεν και άτομα να αποφασίσουν να ανταποκρί-

νονται με τα εξωτερικά (που τότε ήτο περασμένος και ο μινίστρος² Κάνιγγ³ εις την Κωνσταντινούπολιν), η επιτροπή της συνελεύσεως δια τα εξωτερικά να δίδει λόγον εις την Κυβέρνησιν, και εις τον λαόν, και ημείς οι άλλοι να σκορπίσομεν εις τες επαρχίες και να πιάσομεν γενικώς τα άρματα, ως τα προκοπιάσαμεν εις την Επανάστασιν”.

1. **μινίστρος: υπουργός.**
2. **Κάνιγγ: Υπουργός Εξωτερικών της Αγγλίας και γνωστός φιλέλληνας.**

[Ο κόσμος μας έλεγε τρελούς...]

Ο κόσμος μας έλεγε τρελούς. Ημείς αν δεν είμεθα τρελοί δεν εκάναμεν την επανάστασιν, διατί ηθέλαμεν συλλογισθεί πρώτον δια πολεμοφόδια, καβαλαρία μας, πυροβολικό μας, πυριτοθήκες μας, τα μαγαζιά μας, ηθέλαμεν λογαριάσει την δύναμιν την ειδική μας, την τούρκικη δύναμη. Τώρα οπού ενικήσαμεν, οπού ετελειώσαμεν με καλά τον πόλεμο μας, μακαριζόμεθα, επαινόμεθα. Αν δεν ευτυχούσαμεν ηθέλαμεν τρώγει κατάρες, αναθέματα. Ομοιάζομεν σαν να είναι εις ένα λιμένα πενήντα εξήντα καράβια φορτωμένα, ένα από αυτά ξεκόβει, κάνει πανιά, πηγαίνει εις την δουλειά του με μια μεγάλη φορτούνα, με μεγάλο άνεμο, πηγαίνει πουλεί,

κερδίζει, γυρίζει οπίσω σώον. Τότε ακούς όλα τα επίλοιπα καράβια και λένουν: “Ιδού άνθρωπος, ιδού παλικάρια, ιδού φρόνιμος και όχι σαν εμείς οπού καθόμεθα έτσι δειλοί, χαϊμένοι”· και κατηγορούνται οι καπεταναίοι ως ανάξιοι. Αν δεν ευδοκίμούσε το καράβι ήθελε ειπούν: “Μα τι τρελός να σηκωθεί με τέτοια φορτούνα, με τέτοιο άνεμο! να χαθεί ο παλιάνθρωπος, επήρε τον κόσμο εις το λαιμό του”.

Η αρχηγία ενός στρατεύματος ελληνικού ήτον μια τυραννία, διατί έκαμε και τον αρχηγό, και τον κριτή* και τον φροντιστή, και να του φεύγουν κάθε ημέρα και πάλιν να έρχονται, να βαστάει ένα στρατόπεδον με ψέματα, με κολακείες, με παραμύθια, να του λείπουν και ζωοτρα-

* κριτής: δικαστής.

φίες και πολεμοφόδια, και να μην ακούν και να φωνάζει ο αρχηγός, ενώ εις την Ευρώπην ο αρχιστράτηγος διατάσσει τους στρατηγούς, οι στρατηγοί τους συνταγματάρχας, οι συνταγματάρχαι τους ταγματάρχας και ούτω καθεξής. Έκανε το σχέδιό του και ξεμπέρδευε. Να μου δώσει ο Βελιγκτών 40.000 στράτευμα, το εδιοικούσα· αλλ' αυτουνού να του δώσουν 500 Έλληνας δεν ημπορούσε ούτε μια ώρα να τους διοικήσει. Κάθε Έλληνας είχε τα καπρίτσια του και έπρεπε για να κάμει κανείς δουλειά με αυτούς, άλλον να φοβερίζει, άλλον να κολακεύει, κατά τους ανθρώπους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

Βιογραφικά είδη

7. Συστατική επιστολή.....	5
α) Συστατική επιστολή και βιογραφικό σημείωμα.....	5
β) Χαρακτηρισμός της συστα- τικής επιστολής.....	6
Λεξιλόγιο συστατικής επιστολής..	12
Θέματα για συζήτηση και έκφραση- έκθεση (σχετικά με το χαρακτηρι- σμό ατόμου, τις στερεότυπες αντιλήψεις, το φυλετικό και κοινωνικό ρατσισμό).....	27
Οργάνωση του λόγου.....	57
I. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση.....	57

II. Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου.....	75
α) Συνοχή προτάσεων και περιόδων.....	75
β) Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση. Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	93

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.